

VYSOKÁ ŠKOLA BÁŇSKÁ – TECHNICKÁ UNIVERZITA OSTRAVA

EKONOMICKÁ FAKULTA

KATEDRA ÚČETNICTVÍ A DANÍ

Komparace inkasa sociálního pojištění a daně z přidané hodnoty ve vztahu k vybraným
makroekonomickým ukazatelům

Comparison of Collection of Social Security Insurance and Value Added Tax in Relation
to Selected Macroeconomic Indicators

Student: Bc. Tereza Kvitová

Vedoucí diplomové práce: prof. Ing. Jan Široký, CSc.

Ostrava 2019

VŠB - Technická univerzita Ostrava
Ekonomická fakulta
Katedra účetnictví a daní

Zadání diplomové práce

Student:

Bc. Tereza Kvitová

Studijní program:

N6208 Ekonomika a management

Studijní obor:

6202T049 Účetnictví a daně

Téma:

Komparace inkasa sociálního pojištění a daně z přidané hodnoty
ve vztahu k vybraným makroekonomickým ukazatelům
Comparison of Collection of Social Security Insurance and Value Added
Tax in Relation to Selected Macroeconomic Indicators

Jazyk vypracování:

čeština

Zásady pro vypracování:

1. Úvod
2. Deskripce sociálního pojištění
3. Deskripce principů daně z přidané hodnoty
4. Analýza vybraných aspektů inkasa sociálního pojištění a daně z přidané hodnoty
5. Závěr

Seznam použité literatury

Seznam zkratk

Prohlášení o využití výsledků diplomové práce

Seznam příloh

Přílohy

Seznam doporučené odborné literatury:

JAMES, Simon and Christopher NOBES. *The Economics of Taxation. Principles, Policy and Practice*.

17th ed. Birmingham: Fiscal Publications, 2017. 326 p. ISBN 978-1-906201-35-7.

KUBÁTOVÁ, Květa. *Daňová teorie a politika*. 6. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2015. 276 s. ISBN 978-80-7478-841-3.

ŠIROKÝ, Jan. *Základy daňové teorie s praktickými příklady*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2015. 128 s.

ISBN 978-80-7478-785-0.

Formální náležitosti a rozsah diplomové práce stanoví pokyny pro vypracování zveřejněné na webových stránkách fakulty.

Vedoucí diplomové práce: **prof. Ing. Jan Široký, CSc.**

Datum zadání: 23.11.2018

Datum odevzdání: 26.04.2019

Ing. Jana Hakalová, Ph.D.
vedoucí katedry

prof. Dr. Ing. Zdeněk Zmeškal
děkan fakulty

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem celou práci vypracovala samostatně.

Přílohy č. 1, 2 a 3, které jsou převzaty z uvedených zdrojů jsem samostatně upravila.

V Ostravě dne 26. 4. 2019.

.....

Bc. Tereza Kvitová

Obsah

1	Úvod	6
2	Deskripce sociálního pojištění v ČR	8
2.1	Důvody vzniku a historie sociálního pojištění.....	8
2.2	Právní úprava systému sociálního pojištění.....	8
2.3	Rozdělení systému sociálního pojištění.....	10
2.4	Sociální pojištění jako odvod daňového charakteru	11
2.5	Princip financování systému sociálního zabezpečení.....	11
2.6	Výpočet sociálního pojistného.....	13
2.6.1	Sazby sociálního pojištění	16
2.6.2	Vyměřovací základ.....	16
2.6.3	Odvod pojistného	18
2.6.4	Praktické příklady na výpočet sociálního pojištění u zaměstnance a zaměstnavatele.....	19
2.6.5	Praktické příklady na výpočet sociálního pojištění u OSVČ	20
2.7	Sociální pojištění jako položka státního rozpočtu	21
2.7.1	Sociální pojištění jako příjem státního rozpočtu	21
2.7.2	Sociální pojištění jako výdaj státního rozpočtu.....	21
2.8	Dílčí závěr.....	23
3	Deskripce principů daně z přidané hodnoty	24
3.1	Historie a harmonizace	24
3.2	Mechanismus fungování DPH.....	26
3.3	Předmět daně	28
3.4	Daňové subjekty	29
3.4.1	Osoba povinná k dani	29
3.4.2	Osoba nepovinná k dani	31

3.5	Výpočet daně z přidané hodnoty	32
3.5.1	Základ daně	32
3.5.2	Sazba daně.....	33
3.5.3	Výpočet DPH	34
3.6	Osvobozená plnění	36
3.6.1	Plnění osvobozená od daně bez nároku na odpočet daně.....	36
3.6.2	Plnění osvobozená od daně s nárokem na odpočet daně.....	37
3.7	Správa daně.....	37
3.7.1	Daňové přiznání	39
3.7.2	Kontrolní hlášení	39
3.7.3	Souhrnné hlášení	41
3.7.4	Ověření plátců DPH	42
3.8	DPH jako položka státního rozpočtu	42
3.9	Dílčí závěr.....	44
4	Analýza vybraných aspektů inkasa sociálního pojištění a daně z přidané hodnoty	46
4.1	Vysvětlení použitých pojmů	46
4.1.1	Státní rozpočet.....	46
4.1.2	Makroekonomické ukazatele.....	48
4.2	Vazby mezi sociálním pojištěním, DPH a vybranými makroekonomickými ukazateli	50
4.3	Vstupní data	51
4.4	Metody komparace	52
4.5	Vývoj výše inkasa sociálního pojištění a DPH.....	53
4.6	Komparace inkasa sociálního pojištění a DPH vzhledem k HDP	57
4.7	Komparace inkasa sociálního pojištění a DPH vzhledem k míře inflace.....	59
4.8	Komparace inkasa sociálního pojištění a DPH vzhledem k míře nezaměstnanosti ..	62
4.9	Dílčí závěr.....	65

5	Závěr.....	66
	Seznam použité literatury	67
	Seznam zkratek.....	69
	Prohlášení o využití výsledků diplomové práce	
	Seznam příloh	
	Přílohy	

1 Úvod

Jak sociální pojištění, tak daň z přidané hodnoty jsou jednoznačně důležitým a podstatným příjmem státního rozpočtu. Obě tyto položky jsou řazeny mezi daňové příjmy státního rozpočtu, ačkoliv sociální pojištění není klasickým daňovým příjmem. Splňuje však některé aspekty definice daně, například to, že je povinnou a zákonem uloženou platbou a také je platbou nenávratnou. Sociální pojištění snižuje podobně jako daň z příjmů disponibilní příjem pracujících občanů, čemuž se podobá daň z příjmů fyzických osob. Na druhé straně mezi výdaje státního rozpočtu patří vyplácení sociálních dávek v podobě dávek a podpor v sociálním zabezpečení, přičemž mezi nejvyšší položku z těchto dávek patří jednoznačně dávky důchodové pojištění. Daň z přidané hodnoty je součástí běžného života, neboť je zahrnuta v cenách výrobků a služeb.

Cílem diplomové práce je komparace inkasa sociálního pojištění a daně z přidané hodnoty ve vztahu k vybraným makroekonomickým ukazatelům. Pro účely této práce byly vybrány makroekonomické ukazatele: hrubý domácí produkt, míra inflace a míra nezaměstnanosti.

Naopak cílem práce není určení, zda je inkaso sociálního pojištění a daň z přidané hodnoty do státního rozpočtu dostatečně vysoké a efektivní.

Práce je kromě úvodu a závěru členěna do tří částí. První část je zaměřena na sociální pojištění. Kapitola charakterizuje důvody vzniku sociálního pojištění, právní úpravu, rozdělení systému sociálního pojištění. Dále definuje sociální pojištění jako odvod daňového charakteru a princip fungování systému sociálního zabezpečení či výpočet sociálního pojistného s praktickým příkladem výpočtu tohoto pojistného z pohledu zaměstnance, zaměstnavatele a OSVČ. Poslední oblastí této kapitoly je sociální pojištění jako příjmová a výdajová položka státního rozpočtu.

Druhá část je zaměřena na daň z přidané hodnoty. Kapitola popisuje historii, harmonizaci, mechanismus fungování DPH, předmět daně, daňové subjekty, výpočet této daně, členění osvobozených plnění a správu daně. V závěru této části je DPH definovaná jako položka státního rozpočtu.

Poslední, třetí část je věnovaná analýze inkasa sociálního pojištění a daně z přidané hodnoty. V úvodu této kapitoly jsou vysvětleny vazby mezi sociálním pojištěním, DPH

a vybranými makroekonomickými ukazateli. Dále kapitola zahrnuje komparace inkasa sociálního pojištění a DPH vzhledem k jednotlivým makroekonomickým ukazatelům.

Pro dosažení cíle diplomové práce bude využita metoda analýzy a deskripce, dále pak metoda modelování, syntézy a komparace, která bude provedena zejména prostřednictvím řetězových indexů, bazických indexů a tempa růstu.

Práce vychází z legislativy účinné k 31. 12. 2018 a byla dána k vazbě 23. 4. 2019.

2 Deskripce sociálního pojištění v ČR

Sociální pojištění je nedílnou součástí života všech osob. Jednak z pohledu osob jako poplatníků a dále pak jako osob „pobírajících plnění“ z tohoto pojištění při jejich postihnutí sociální událostí. Dále je sociální pojištění podstatnou součástí příjmové a zároveň výdajové části státního rozpočtu. Pro účely této práce bude termín sociální pojištění či sociální pojistné chápán v rozsahu subsystému, který zahrnuje důchodové pojištění, státní politiku zaměstnanosti a nemocenské pojištění.

2.1 Důvody vzniku a historie sociálního pojištění

Důvodem vzniku sociálního pojištění byly obavy a nejistota obyvatel, jak budou řešit situace výpadku příjmu, způsobeného sociální událostí (ztráta zaměstnání, nemoc, úraz, aj.). První ucelenější systém pojištění byl zaveden v Německu v letech 1883-1889, a to na základě zákona o nemocenském, úrazovém a důchodovém pojištění. Podle tohoto vzoru se sociální pojištění zavádělo dále v dalších státech, např. ve Francii, Spojeném království Velké Británie a Severního Irska či Spojených státech amerických.

Počátek sociálního pojištění v současném pojetí byl datován k 30. říjnu 1924 zákonem č. 221/1924 Sb., o pojištění zaměstnanců pro případ nemoci, invalidity a stáří. Zákon zavedl např. dělnické pojištění pro případ invalidity a stáří a znamenal tak zásadní přelom v oblasti sociálního pojištění. Pojištění se týkalo těch, kteří na území Československé republiky vykonávali práci nebo služby na základě pracovního, služebního nebo učňovského poměru a nevykonávali jen příležitostný pracovní poměr nebo vedlejší zaměstnání. O organizační sjednocení se postaral vznik Ústřední sociální pojišťovny, která spravovala invalidní a starobní pojištění a starala se také o nemocenské pokladny, které zákon nově označil za nemocenské pojišťovny. Každý pojištěnec měl svůj pojišťovací průkaz a evidenční číslo. Všichni pojištěnci platili pojistné podle třídy, ve které byli zařazeni podle výše výdělku. Pojištěnci zařazení v jedné třídě pobírali stejný důchod ¹.

2.2 Právní úprava systému sociálního pojištění

Zákonné předpisy upravující systém sociálního pojištění:

- zákon č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění, ve znění pozdějších předpisů,
- zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů,

¹ Česká správa sociálního zabezpečení (2018).

- zákon č. 48/1997 Sb., o veřejném zdravotním pojištění, ve znění pozdějších předpisů,
- zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů,
- zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů,
- zákon č. 329/2011 Sb., o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením, ve znění pozdějších předpisů.²

Dále je právně upravena organizace a provádění sociálního zabezpečení, a to prostřednictvím zákona č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení, ve znění pozdějších předpisů. Sociální zabezpečení podle tohoto zákona zahrnuje:

- organizační uspořádání sociálního zabezpečení,
- působnost orgánů sociálního zabezpečení,
- úkoly občanů a zaměstnavatelů při provádění sociálního zabezpečení,
- řízení ve věcech důchodového pojištění,
- řízení ve věcech pojistného na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti.

Mezi orgány sociálního pojištění patří:

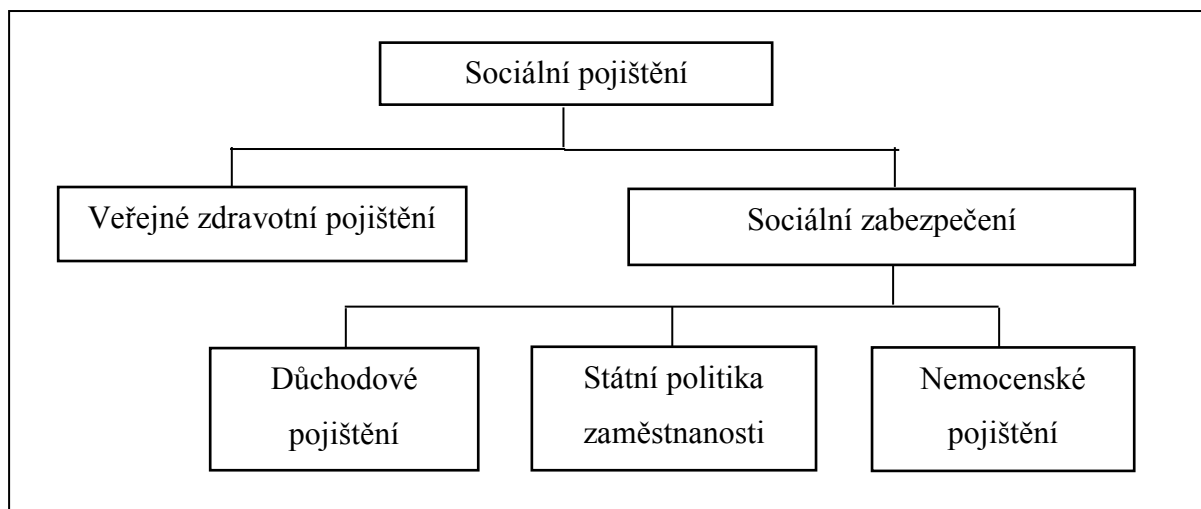
- Ministerstvo zdravotnictví,
- Ministerstvo práce a sociálních věcí,
- Česká správa sociálního zabezpečení,
- okresní správy sociálního zabezpečení,
- Ministerstvo obrany (pokud jde o vojáky z povolání),
- Ministerstvo vnitra (pokud jde o příslušníky Policie ČR, Hasičského záchranného sboru ČR a příslušníků ostatních ozbrojených bezpečnostních sborů a bezpečnostních služeb),
- Ministerstvo spravedlnosti (pokud jde o příslušníky Vězeňské služby ČR)³.

² ŠTANGOVÁ, LANG (2018).

³ Podrobněji na www.mpsv.cz.

2.3 Rozdělení systému sociálního pojištění

Schéma 2.1 Rozdělení systému sociálního pojištění

Zdroj: *Vlastní zpracování podle Vančurová, Láchová (2018).*

Dle Schéma 2.1 Rozdělení systému sociálního pojištění je zřejmé, že sociální pojištění je tvořeno dvěma subsystémy, a to veřejným zdravotním pojištěním a sociálním zabezpečením, které je dále členěno na důchodové pojištění, státní politiku zaměstnanosti a nemocenské pojištění.

Veřejné zdravotní pojištění poskytuje věcné plnění plynoucí od poskytovatelů zdravotní péče pojištěncům. Pojištěnci jsou příjemci zdravotní péče a poskytovatelé zdravotní péče pak zprostředkovatelé zdravotních služeb. Plátcem zdravotní péče je zdravotní pojišťovna. V rámci tohoto pojištění má pojištěnec právo si vybrat jednu ze sedmi zdravotních pojišťoven.

Zdravotní pojišťovny v České republice:

- Všeobecná zdravotní pojišťovna České republiky,
- Vojenská zdravotní pojišťovna České republiky,
- Česká průmyslová zdravotní pojišťovna,
- Odborová zdravotní pojišťovna zaměstnanců banky, pojišťoven a stavebnictví,
- Zaměstnanecká pojišťovna Škoda,
- Zdravotní pojišťovna ministerstva vnitra České republiky,
- Revírní bratrská pokladna, zdravotní pojišťovna.⁴

⁴ Podrobněji na www.mzcr.cz.

Slouží tedy k financování nutné zdravotní péče, jejíž rozsah je daný zákonnými pravidly a jehož výnos je přerozdělován přes určený fond mezi zdravotní pojišťovny.

Důchodové pojištění, které je nejvýznamnější položkou sociálního zabezpečení slouží pro účely vyplácení starobních důchodů, invalidních důchodů, pozůstalostních důchodů (vdovské, vdovecké či sirotčí).

Státní politika zaměstnanosti poskytuje plnění jako je peněžitá podpora v nezaměstnanosti a aktivní politika zaměstnanosti, tj. podpora tvorby nových pracovních míst.

Nemocenské pojištění je pro případ potřeby využít nemocenskou, podporu při ošetření člena rodiny či peněžitou pomoc v mateřství.

2.4 Sociální pojištění jako odvod daňového charakteru

Jak uvádí Vančurová, Láchová „...*daň je povinná, zákonem uložená platba, která plyne do veřejného rozpočtu. Je nenávratná, neekvivalentní a zpravidla neúčelová*“⁵. Sociální pojistné splňuje některé aspekty definice daně, například to, že je povinnou a zákonem uloženou platbou. Je také platbou nenávratnou. Sociální pojištění snižuje podobně jako daň z příjmů disponibilní příjem pracujících občanů, čemuž se podobá dani z příjmů fyzických osob.

Podle metodiky Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (dále jen OECD) jsou v klasifikaci daní mezi daně zařazeny i příspěvky na sociální zabezpečení. Patří do skupiny 2000, ve které jsou rozděleny na:

- 2100 Zaměstnance,
- 2200 Zaměstnavatele,
- 2300 Samostatně výdělečné osoby nebo nezaměstnané,
- 2400 Nezařaditelné do 2100, 2200 a 2300.

2.5 Princip financování systému sociálního zabezpečení

Princip pojistný znamená okamžité odložení části spotřeby jedince pro řešení důsledků sociálních událostí, které v budoucnu pravděpodobně mohou nastat.

Zde se rozlišují dva základní modely:

- průběžné financování (pay-as-you-go – PAYG) – tento model financování je založen na solidárním principu, kdy ekonomicky aktivní osoby odvádějí pravidelně pojistné

⁵ VANČUROVÁ, LÁCHOVÁ (2018), s. 9.

a tyto vybrané prostředky se dlouhodobě neshromažďují a jsou dále přerozdělovány poživatelům dávek, efektivita a udržitelnost závisí na demografickém vývoji obyvatelstva,

- fondové financování (fund) - tento model financování je založen na principu absolutní zásluhovosti, příspěvky osob jsou odváděny do individuálních fondů účastníků na pojistném.

Princip zaopatřovací zabezpečuje jedince, kteří jsou postiženi sociální událostí, a to bez ohledu na skutečnost, zda se podíleli na financování systému či nikoliv. Zdroje financování jsou z větší části inkasovány formou daní. V České republice je na zaopatřovacím principu poskytovaná státní sociální podpora a sociální péče, které patří do tzv. nepojistného systému.

Způsob stanovení dávek

- dávkově definovaný (defined benefit) – při splnění zákonných podmínek vzniká účastníkovi na pojistném nárok na důchod, jehož minimální výše je garantovaná státem,
- příspěvkově definovaný (defined contribution) – výše důchodu závisí na výši naspořené částky na individuálním účtu,
- veřejné pojištění – povinná ochrana jedince jsou-li splněny zákonem stanovené podmínky jako např. výkon výdělečné činnosti či trvalý pobyt na území České republiky.⁶

Jak uvádí Štangrová, Lang „...**sociální události** jsou právní skutečnosti nezávislé na vůli subjektů, které ovlivňují sociální poměry osob a vedou tak ke vzniku právních vztahů sociálního zabezpečení“⁷. Je možné je členit:

- působení v jednotlivých subsystémech sociálního zabezpečení (sociální události sociálního pojištění, sociální události státní sociální podpory),
- sociální události sociální pomoci,
- předvídatelnosti (zcela předvídatelné sociální události, částečně předvídatelné sociální události, nepředvídatelné sociální události),
- povahy faktorů způsobujících jejich vznik (biologické sociální události společenské sociální události),
- povahy výskytu (přírozené, nepřírozené),

⁶ ŠTANGOVÁ, LANG (2018).

⁷ ŠTANGOVÁ, LANG (2018), s. 14.

- (ne)shody mezi osobou, u níž nastaly a na níž působí (přímé, nepřímé).

Mezi základní sociální události se řadí:

- nemoc,
- pracovní neschopnost,
- dlouhodobě nepříznivý zdravotní stav,
- invalidita,
- těhotenství a mateřství,
- nezaopatřenost dítěte,
- dosažení určitého věku,
- smrt,
- nedostatečný příjem.

2.6 Výpočet sociálního pojistného

Úvodem této podkapitoly je nutné uvést rozdílnost terminologie v případě daní versus sociálního pojištění, přestože je z hlediska ekonomického daní svého druhu. V Tab. 2.1 je sociální pojištění porovnáno s konstrukčními principy daně z příjmů fyzických osob.

Tab. 2.1 Porovnání konstrukčních principů DPFO a sociálního pojištění

Daň z příjmu fyzických osob	Pojistné na sociální pojištění
předmět daně	zdanitelný příjem
Úprava předmětu daně spočívá v: - odečtení osvobození - odečtení výdajů.	Úprava zdanitelného příjmu zahrnuje: - odečtení příjmů, které nejsou zdanitelnými příjmy.
základ daně	vyměřovací základ (má své minimum a maximum)
odpočty	x
násobí se sazbou daně	násobí se sazbou pojistného
daň	sociální pojistné
slevy na dani	x
přičtení solidárního zvýšení	x
daň po slevě	x

Zdroj: Vlastní zpracování dle Vančurová, Láchová (2018).

Poplatníci pojistného jsou podle § 3 odst. 1 zákona č. 589/1992 Sb., zákona o pojistném na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti:

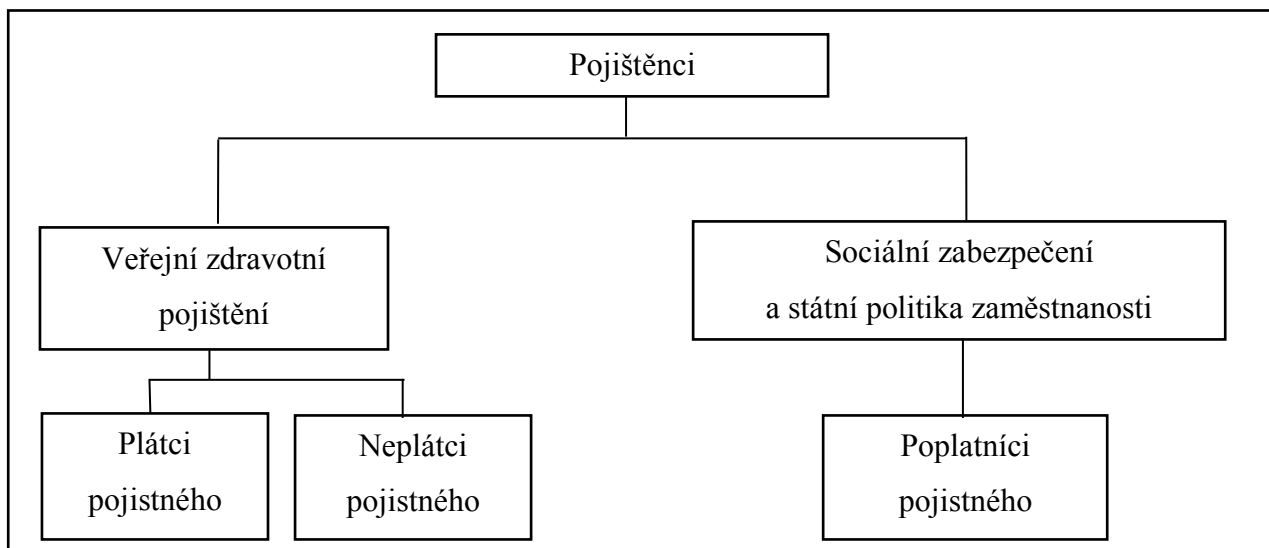
- zaměstnavatelé, jimiž se pro účely tohoto zákona rozumějí právnické nebo fyzické osoby, které zaměstnávají alespoň jednoho zaměstnance, organizační složky státu, v nichž jsou zařazeni zaměstnanci v pracovním poměru nebo činní na základě dohody o pracovní činnosti nebo dohody o provedení práce, a služební úřady, v nichž jsou zaměstnanci zařazeni k výkonu státní služby,⁸
- zaměstnanci v pracovním poměru či pracující na základě dohody o pracovní činnosti nebo dohody o provedení práce, a dále např. členové družstva, fyzické osoby, které jsou dle zvláštního zákona jmenovány nebo voleny do funkce, soudci, poslanci Poslanecké sněmovny a senátoři Senátu Parlamentu, členové zastupitelstev, členové vlády, prezident, dobrovolní pracovníci pečovatelské služby, osoby ve výkonu trestu odnětí svobody zařazení do práce, společníci a jednatelé společnosti s r. o., komandistické k. s., prokuristé, likvidátoři aj.⁹

Plátcí pojistného jsou u většiny případů zaměstnavatelé, kteří odvádí pojistné za své zaměstnance a OSVČ. Zaměstnavatelé při výpočtu mzdy určí výši pojistného, srazí z jeho mzdy část, kterou je povinný hradit zaměstnanec a část kterou hradí sám zaměstnavatel zahrnou do svých nákladů.

⁸ Zákon č. 589/1992 Sb., o pojistném na sociální zabezpečení na státní politiku zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů, § 3, odst. 1 písm. a).

⁹ Zákon č. 589/1992 Sb., o pojistném na sociální zabezpečení na státní politiku zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů, § 3, odst. 1 písm. b).

Schéma 2.2 Pojištěnci sociálního pojištění

Zdroj: Podle Vančurová, Láchová (2018).

Stát respektuje postavení některých handicapovaných skupin obyvatelstva a přebírá za ně odpovědnost hradit pojištění. Tyto skupiny jsou rozděleny do dvou skupin, tzv. státních pojištěnců:

- a) státní pojištěnci, za které platí sociální pojistné stát vždy:
 - nezaopatřené děti,
 - osoby pobírající některý z důchodů důchodového pojištění,
 - osoby evidované u úřadu práce jako nezaměstnaní,
- b) státní pojištěnci, za které platí sociální pojistné stát, pokud nemají současně zdanitelné příjmy:
 - příjemci dávek nemocenského pojištění,
 - osoby, které se osobně a celodenně starají o jedno dítě věku do sedmi let nebo dvě děti ve věku do patnácti let,
 - osoby, které splňují věkový limit pro přiznání starobního důchodu, ale nemají „odpracované roky“ apod.,
 - studenti – do dovršení věku 26 let a zároveň soustavné přípravě studiem na budoucí povolání,
 - a další.

2.6.1 Sazby sociálního pojištění

Výše pojistného je stanovena procentuální sazbou z vyměřovacího základu zjištěného za rozhodné období. Rozhodným obdobím se rozumí zpravidla kalendářní měsíc. Jinak je tomu u OSVČ, jejichž rozhodným obdobím je kalendářní rok.

Tab. 2.1 Sazby sociálního pojištění

Druh pojištění	Povinně			Dobrovolně
	Zaměstnanci	Zaměstnavatelé	OSVČ	OSVČ
Důchodové pojištění	6,5 %	21,5 %	28,0 %	x
Nemocenské pojištění	x	2,3 %	x	2,3 %
Příspěvek na státní politiku zaměstnanosti	x	1,2 %	1,2 %	x
Celkem	6,5 %	25,0 %	29,2 %	x

Zdroj: Vlastní zpracování.

2.6.2 Vyměřovací základ

Na vyměřovací základ lze pohlížet jako na základ daně. Slouží však nejen k samotnému výpočtu sociálního pojistného, ale i výpočtu velikosti dávky, na kterou má pak osoba podílející se na sociálním pojištění nárok. Existuje zde hranice minimálního a maximálního vyměřovacího základu.

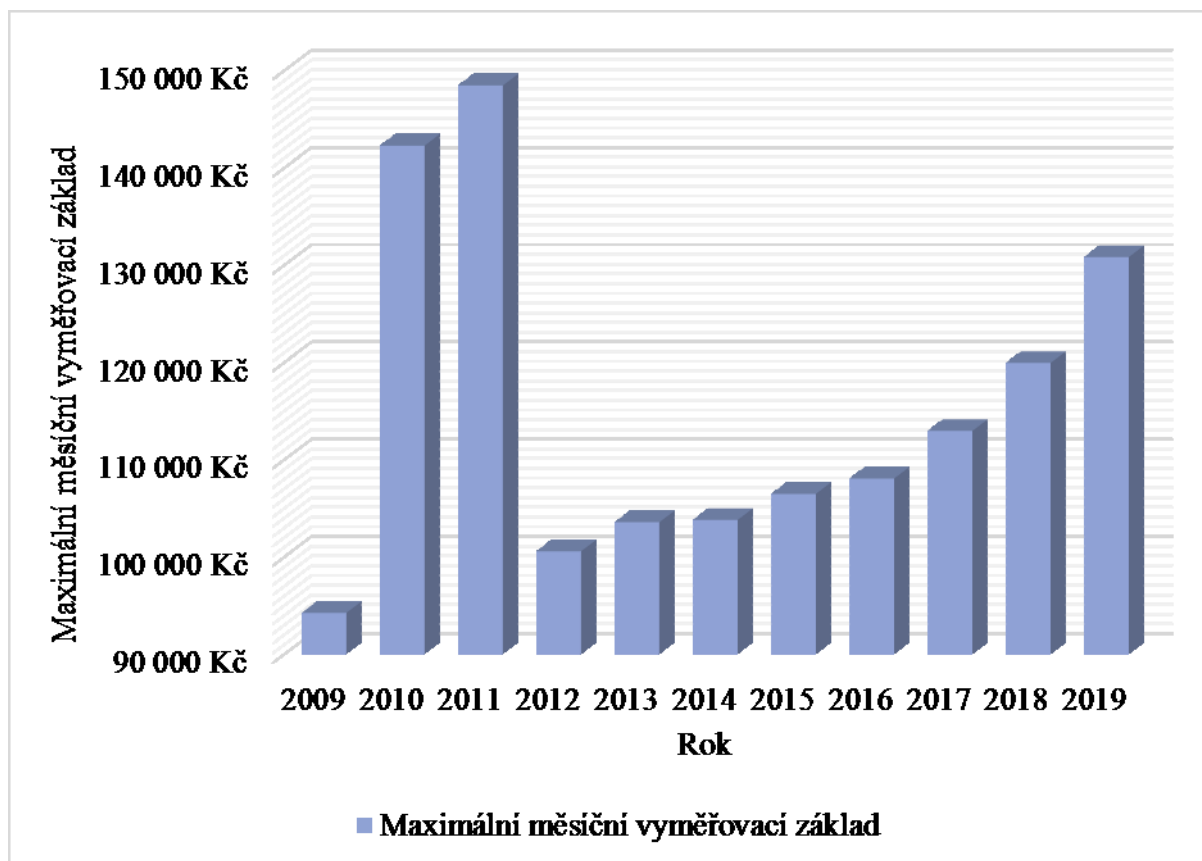
Minimální vyměřovací základ je nejnižší přípustná hranice solidarity, ze které každý účastník na sociálním pojištění musí odvádět pojistné.

Maximální vyměřovací základ je nejvyšší hranicí, po jejímž překročení se již nevyžaduje solidarita účastníků na pojistném. Jedním z důvodů, proč je stanoven maximální vyměřovací základ je, že osoby s vysokým příjmem se na starobní důchod zaopatří i jiným způsobem. V následujícím Grafu 2.1 je zobrazen vývoj maximálního vyměřovacího základu za posledních 10 let, přičemž se při výpočtu vychází ze čtyřicetiosminásobku průměrné mzdy v daném roce.¹⁰ Vývoj má pozvolnou rostoucí tendenci, výjimku tvoří roky 2010 a 2011, ve kterých se nevycházelo ze čtyřicetinasobku průměrné mzdy, ale sedmdesátidvounásobku

¹⁰ Zákon č. 589/1992 Sb., o pojistném na sociální zabezpečení na státní politiku zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů, § 15a, odst. 1.

průměrné mzdy. V Tab. 2.2 je vidět vývoj průměrné měsíční mzdy v Kč, roční maximální vyměřovací základ a meziroční tempo růstu maximálního ročního vyměřovacího základu.

Graf 2.1 Vývoj maximálního měsíčního vyměřovacího základu v letech 2009–2019

Zdroj: Vlastní zpracování.

Tab. 2.2 Vývoj maximálního měsíčního vyměřovacího základu v letech 2009–2019, průměrné měsíční mzdy a meziročního tempa růstu

Rok	Průměrná měsíční mzda	Roční maximální vyměřovací základ	Měsíční maximální vyměřovací základ	Meziroční tempo růstu
2009	23 555 Kč	1 130 640 Kč	94 220 Kč	
2010	23 709 Kč	1 707 048 Kč	142 254 Kč	33,77 %
2011	24 740 Kč	1 781 280 Kč	148 440 Kč	4,17 %
2012	25 137 Kč	1 206 576 Kč	100 548 Kč	-47,63 %
2013	25 884 Kč	1 242 432 Kč	103 536 Kč	2,89 %
2014	25 942 Kč	1 245 216 Kč	103 768 Kč	0,22 %
2015	26 611 Kč	1 277 328 Kč	106 444 Kč	2,51 %
2016	27 006 Kč	1 296 288 Kč	108 024 Kč	1,46 %
2017	28 232 Kč	1 355 136 Kč	112 928 Kč	4,34 %
2018	29 979 Kč	1 438 992 Kč	119 916 Kč	5,83 %
2019	32 699 Kč	1 569 552 Kč	130 796 Kč	8,32 %

Zdroj: Vlastní zpracování.

2.6.3 Odvod pojistného

Zaměstnavatel je povinen:

- odvádět pojistné, které je povinen platit za zaměstnance a zároveň i pojistné, které je povinen hradit zaměstnanec ze svého výdělku (to zaměstnanci srazí z příjmů, které mu zúčtoval),
- sám vypočítat výši odvodů pojistného,
- pojistné odvádět na účet příslušné okresní správy sociálního zabezpečení za jednotlivé kalendářní měsíce (pojistné je splatné od prvního do dvacátého dne následujícího kalendářního měsíce).¹¹

OSVČ je povinná:

- platit zálohy na pojistné za kalendářní měsíc, ve kterém se přihlásila k účasti na důchodovém pojištění v kalendářním roce, a za kalendářní měsíce následující po tomto měsíci, pokud vykonává vedlejší,
- podávat Přehled o příjmech a výdajích, z něhož vychází výše odvodů na sociální pojištění v následujícím roce.

¹¹ Zákon č. 589/1992 Sb., o pojistném na sociální zabezpečení na státní politik zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů.

2.6.4 Praktické příklady na výpočet sociálního pojištění u zaměstnance a zaměstnavatele

V Tab. 2.3 je znázorněn příklad výpočtu sociálního pojištění zaměstnance, jehož hrubý příjem byl ve výši průměrné mzdy pro rok 2019, tedy 32 699 Kč. Odvod pojistného, který zaměstnavatel strhne zaměstnanci z jeho mzdy ve výši 6,5 % činí v tomto případě 2 125 Kč a odvod pojistného hrazený zaměstnavatelem ve výši 25 % činí 8 175 Kč. Zaměstnavatel odvede na účet příslušné OSSZ celkovou hodnotu sociálního pojištění ve výši 31,5 %, tj. 10 300 Kč a to do 20. dne následujícího měsíce, po měsíci, kdy vznikl zaměstnanci tento příjem.

Tab. 2.3 Příklad na výpočet sociálního pojištění u zaměstnance a zaměstnavatele, když je hrubá mzda ve výši průměrné mzdy

Položka	Výpočet	Částka
Hrubá mzda	x	32 699 Kč
Sociální pojistné hrazené zaměstnancem 6,5 %	$32\,699 \cdot 0,065$	2 125 Kč
Sociální pojistné hrazené zaměstnavatelem 25 %	$32\,699 \cdot 0,250$	8 175 Kč
Celkový odvod zaměstnavatele OSSZ	$32\,699 \cdot 0,315$	10 300 Kč

Zdroj: Vlastní zpracování.

V Tab. 2.4 je znázorněn příklad výpočtu sociálního pojištění zaměstnance, jehož hrubý příjem byl ve výši minimální mzdy pro rok 2019, tedy 13 350 Kč. Odvod pojistného, který zaměstnavatel strhne zaměstnanci z jeho mzdy ve výši 6,5 % činí v tomto případě 868 Kč a odvod pojistného, který je pro zaměstnavatele nákladem činí 3 338 Kč. Zaměstnavatel do 20. dne následujícího měsíce po vzniku příjmu zaměstnance odvede na účet příslušné OSSZ celkovou výši pojistného 4 205 Kč.

Tab. 2.4 Příklad na výpočet sociálního pojištění u zaměstnance a zaměstnavatele, když je hrubá mzda ve výši minimální mzdy

Položka	Výpočet	Částka
Hrubá mzda	x	13 350 Kč
Sociální pojistné hrazené zaměstnancem 6,5 %	$13\,350 \cdot 0,065$	868 Kč
Sociální pojistné hrazené zaměstnavatelem 25 %	$13\,350 \cdot 0,250$	3 338 Kč
Celkový odvod zaměstnavatele OSSZ	$13\,350 \cdot 0,315$	4 205 Kč

Zdroj: Vlastní zpracování.

2.6.5 Praktické příklady na výpočet sociálního pojištění u OSVČ

V Tab. 2.5 a Tab. 2.6 jsou provedeny výpočty výše sociálního pojištění u OSVČ, která vykonává samostatnou činnost jako hlavní činnost. Nejprve je nutné vyčíslit základ daně OSVČ a pak se určuje vyměřovací základ. Tím může být buďto subjektivní minimum nebo objektivní minimum. Tzv. objektivním minimem VZ je částka ve výši dvanáctinásobku jedné čtvrtiny průměrné mzdy, tj. pro rok 2019 8 175 Kč. Tzv. subjektivní minimum je tvořeno z 50 % základu daně OSVČ. Sociální pojistné ve výši 29,2 % musí být odvedeno alespoň objektivního minimálního VZ, pokud je subjektivní minimum pro VZ nižší. OSVČ může také OSSZ hradit dobrovolné nemocenské pojištění ve výši 2,3 % s minimální zálohou pro rok 2019 ve výši 138 Kč.

Tab. 2.5 Příklad na výpočet povinného sociálního pojištění u OSVČ na hlavní činnost, když je subjektivní minimum VZ nižší než objektivní minimum VZ

Položka	Výpočet	Částka
Příjmy ze samostatně výdělečné činnosti	x	380 000 Kč
Výdaje ze samostatně výdělečné činnosti	x	228 000 Kč
Základ daně	380 000 - 228 000	152 000 Kč
Subjektivní minimum pro VZ	152 000 · 0,50	76 000 Kč
Objektivní minimum pro VZ	12 · 8 175	98 100 Kč
Sociální pojistné 29,2 %	0,292 · 98 100	28 646 Kč
Odvod pojistného OSSZ	x	28 646 Kč

Zdroj: Vlastní zpracování.

Tab. 2.6 Příklad na výpočet povinného sociálního pojištění u OSVČ na hlavní činnost, když je subjektivní minimum pro VZ vyšší než objektivní minimum VZ

Položka	Výpočet	Částka
Příjmy ze samostatně výdělečné činnosti	x	600 000 Kč
Výdaje ze samostatně výdělečné činnosti	x	360 000 Kč
Základ daně	600 000 - 360 000	240 000 Kč
Subjektivní minimum pro VZ	240 000 · 0,50	120 000 Kč
Objektivní minimum pro VZ	12 · 8 175	98 100 Kč
Sociální pojistné 29,2 %	0,292 · 120 000	35 040 Kč
Odvod pojistného OSSZ	x	35 040 Kč

Zdroj: Vlastní zpracování.

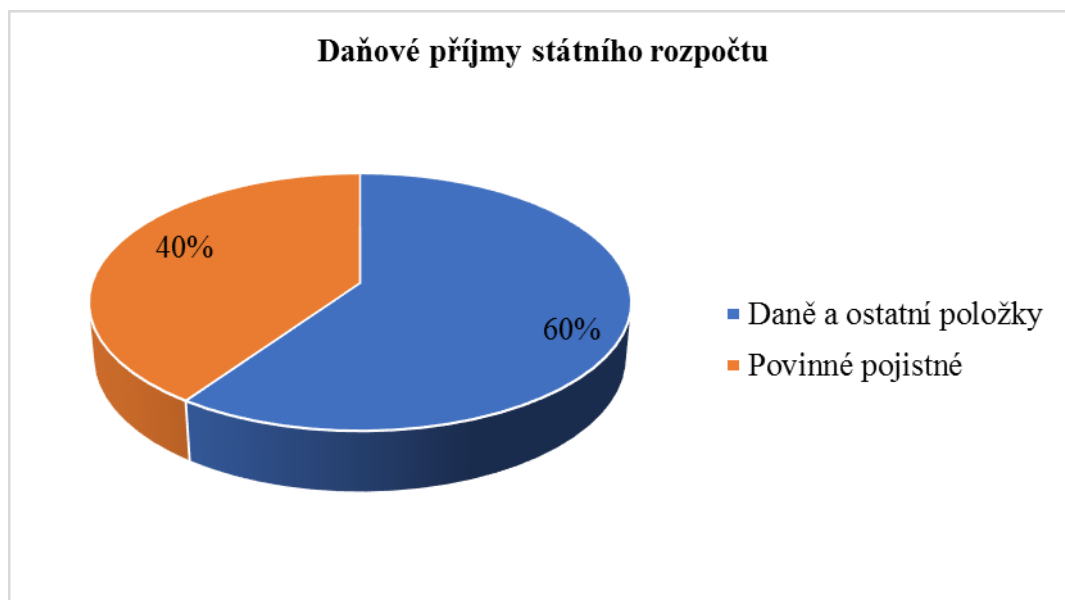
2.7 Sociální pojištění jako položka státního rozpočtu

Samostatný státní rozpočet je blíže charakterizován v praktické části této práce, avšak pro účely sociálního pojištění je vyčleněn i zde. Sociální pojištění totiž tvoří značnou část příjmů a výdajů státního rozpočtu.

2.7.1 Sociální pojištění jako příjem státního rozpočtu

Daňové příjmy tvoří podstatnou část příjmů státního rozpočtu. Celková hodnota příjmů státního rozpočtu je v roce 2017 1 273 644 382 tis. Kč, z toho daňové příjmy činí celkem 1 155 614 200 Kč. Daňové příjmy se člení na daně a cla za zboží a služby ze zahraničí, daně a poplatky z vybraných činností a služeb, daně z příjmů, zisků a kapitálových výnosů, daně ze zboží a služeb v tuzemsku, majetkové daně, ostatní daňové příjmy a povinné pojistné. V Grafu 2.2 jsou daňové příjmy rozděleny na daně a ostatní položky a povinné pojistné, kterým je pojistné na sociální zabezpečení a příspěvek na státní politiku zaměstnanosti. Z Grafu 2.2 je patrné, že příjem ze sociálního pojistného je tvoří dvě pětiny daňových příjmů státního rozpočtu a tento příjem byl v roce 2017 vyčíslen na 466 255 969 tis. Kč.

Graf 2.2 Daňové příjmy státního rozpočtu s vyčleněním povinného pojistného

Zdroj: Vlastní zpracování podle informačního systému MFČR MONITOR.

2.7.2 Sociální pojištění jako výdaj státního rozpočtu

Výdaje na sociální věci a politiku zaměstnanosti tvoří největší položku výdajů státního rozpočtu. Celková hodnota výdajů státního rozpočtu je v roce 2017 1 275 657 tis. Kč, z toho výdaje na sociální věci a politiku zaměstnanosti činily 584 029 301 tis. Kč. V Tab. 2.7 jsou

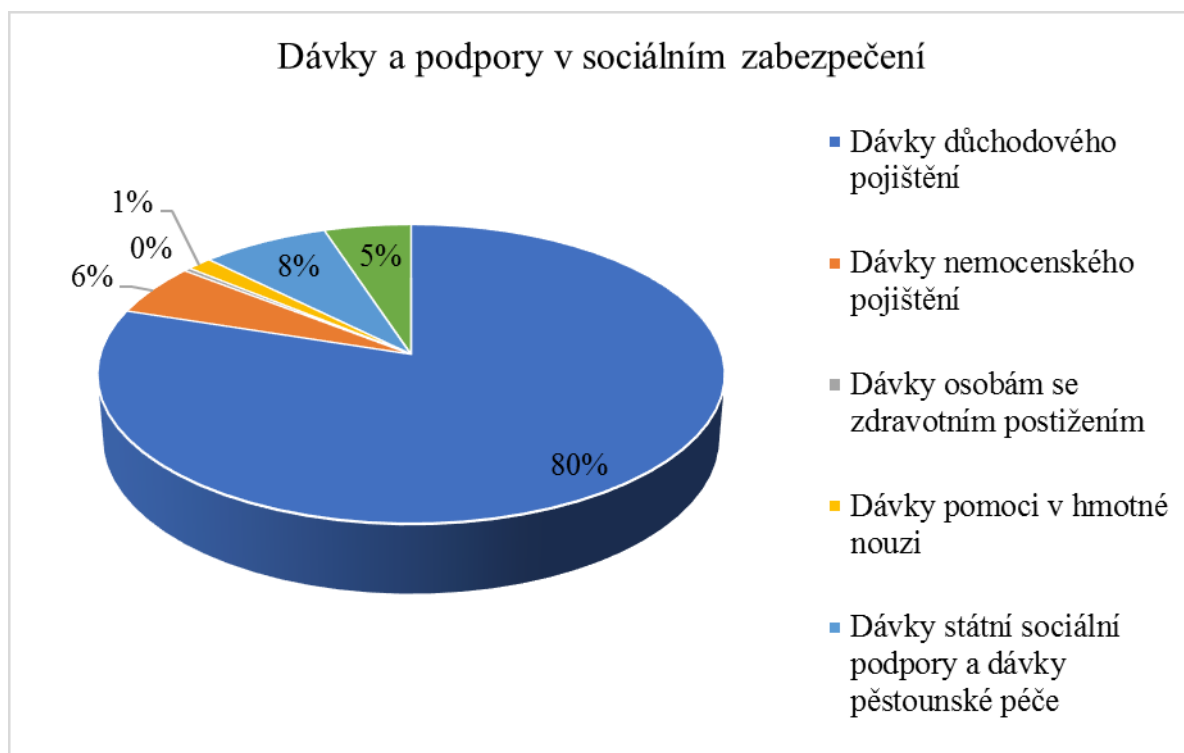
vyčleněny výdaje na sociální věci a politiku zaměstnanosti spadající pod kapitolu 313 státního rozpočtu, kterou je Ministerstvo práce a sociálních věcí. Dle Grafu 2.4 je patrné, že dávky na důchodové pojištění tvoří největší část těchto výdajů.

Tab. 2.7 Vybrané výdajové položky z kapitoly 313 MPSV

Položka	Částka v tis.
Dávky a podpory v sociálním zabezpečení	506 049 658 Kč
- Dávky důchodového pojištění	404 627 324 Kč
- Dávky nemocenského pojištění	28 315 589 Kč
- Dávky osobám se zdravotním postižením	1 997 097 Kč
- Dávky pomoci v hmotné nouzi	7 499 758 Kč
- Dávky státní sociální podpory a dávky péstounské péče	37 884 948 Kč
- Ostatní dávky povahy sociálního zabezpečení	25 724 942 Kč
Politika zaměstnanosti	18 457 077 Kč
Sociální služby a společné činnosti v sociálním zabezpečení a politice zaměstnanosti	34 340 329 Kč

Zdroj: Vlastní zpracování podle informačního portálu MFČR MONITOR.

Graf 2.3 Dávky a podpory v sociálním zabezpečení

Zdroj: Vlastní zpracování podle informačního systému MFČR MONITOR.

2.8 Dílčí závěr

Druhá kapitola byla věnována teoreticko-praktickému pojetí sociálního pojištění. V jednotlivých podkapitolách je vymezena mj. právní úprava systému sociálního pojištění, rozdělení systému sociálního pojištění či princip financování tohoto systému. Dále je zde věnována pozornost zejména podkapitole výpočtu sociálního pojistného v praxi s aplikací na příkladech a sociálnímu pojistnému jako významné příjmové a výdajové položce státního rozpočtu, jenž byla doprovázena grafickým zobrazením. Tato kapitola slouží jako podklad pro čtvrtou kapitolu diplomové práce.

3 Deskripce principů daně z přidané hodnoty

Daň z přidané hodnoty (dále jen „DPH“) je povinnou daní ve všech členských státech Evropské unie, což vyznačuje její významnost a důležitost. Jedná se o vysoce harmonizovanou daň, především z hlediska předmětů daně a jejich rozdělení mezi členské státy¹². S touto daní se setkávají běžně všichni, neboť je obsažena v cenách výrobků a služeb. Výnosy z DPH jsou podstatnou příjmovou položkou státního rozpočtu.

3.1 Historie a harmonizace

Ve druhé polovině minulého století začala funkci všeobecné daně ze spotřeby plnit DPH. Prvním evropským státem, který začlenil DPH do své daňové soustavy, byla Francie v roce 1954, kdy ostatní státy používaly odlišné systémy nepřímých daní, především kaskádovitý systém daně z obratu. Ve Francii ukázalo, že systém DPH je účinný a tvoří podstatnou část příjmů francouzské ekonomiky. Odsud byl pak tento systém používán dále v členských státech Evropské unie. Česká republika zavedla DPH 1. 1. 1993 namísto používané daně z obratu.

Současné daňové systémy se neobejdou bez široce koncipované univerzální daně ze spotřeby, jež by měla v daňovém systému dominovat. DPH je teoreticky i aplikačně náročnou daní už jen z důvodu fungování napříč státy Evropské unie. Jak již bylo zmíněno, nyní se jedná o povinnou daň Evropské unie. Ze států OECD ji pak nemá zavedenou pouze USA.

Následující tabulka Tab. 3.1 obsahuje výši sazeb jednotlivých států Evropské unie v roce 2019, kdy jsou jednotlivé státy seřazeny od nejvyšší základní sazby daně po nejnižší. Pro srovnání má Česká republika stejnou základní sazbu daně jako Belgie, Litva, Lotyšsko, Nizozemsko a Španělsko, avšak tyto státy však mají jinou výši snížené sazby daně. Žádný ze států nevyužívá minimální požadované výše základní sazby daně, která podle směrnice 92/77/EEC je 15 %. Nejnižší základní sazbu daně uplatňuje Lucembursko ve výši 17 %, naopak nejvyšší Maďarsko ve výši 27 %. Všechny členské státy využívají sníženou sazbu daně, kromě Dánska, které jako jediné uplatňuje pouze základní sazbu daně ve výši 25 %. Dolní hranice pro výši snížené sazby daně je 5 %. Minimální sníženou sazbu daně využívají státy podstatně více než je tomu u základní sazby daně. Mezi státy, které uplatňují minimální sníženou sazbu daně patří Chorvatsko, Itálie, Kypr, Litva, Maďarsko, Malta, Polsko, Rumunsko a Velká Británie. Nejvyšší sníženou sazbu daně využívá Maďarsko. Nulovou sazbu daně stále uplatňují státy

¹² VANČUROVÁ, LÁCHOVÁ (2018).

Belgie, Dánsko, Irsko, Malta, Finsko, Švédsko a Spojené království a je uvalována např. na tyto druhy zboží: denní tisk, časopisy, obalový materiál, knihy, diáře, rostliny, léky, dětská obuv a oblečení, svíčky, krmivo pro domácí mazlíčky, pracovní ochranné pomůcky, přílby atd.

Tab. 3.1 Základní a snížené sazby DPH v zemích Evropské unie k 1. 1. 2019

Stát	Základní sazba (%)	První snížená sazba (%)	Druhá snížená sazba (%)	Snížená sazba (%)
Maďarsko	27	18	5	
Dánsko	25			
Chorvatsko	25	13	5	
Švédsko	25	12	6	
Finsko	24	14	10	
Řecko	24	13	6	
Irsko	23	9	4,8	13,5
Polsko	23	8	5	
Portugalsko	23	13	6	
Itálie	22	5	4	10
Slovinsko	22		9,5	
Belgie	21	12	6	
Česká republika	21	15	10	
Litva	21	9	5	
Lotyšsko	21	12	5	
Nizozemsko	21		6	
Španělsko	21	10	4	
Bulharsko	20		9	
Estonsko	20		9	
Francie	20	5,5	2,1	10
Rakousko	20	13	10	
Slovensko	20		10	
Velká Británie	20		5	
Kypr	19	9	5	
Německo	19		7	
Rumunsko	19	9	5	
Malta	18	7	5	
Lucembursko	17	8	3	14

Zdroj: Vlastní zpracování podle Avalara VAT live.

3.2 Mechanismus fungování DPH

DPH je daní nepřímou, zatěžuje tedy konečného spotřebitele. Základním právním předpisem upravujícím DPH je **zákon č. 235/2004 Sb., o dani z přidané hodnoty, ve znění pozdějších předpisů** (dále jen „ZDPH“). Zákon je ovlivněn příslušnými předpisy vydanými Radou Evropské unie, které ovlivňují DPH. Nejvýznamnější je **Směrnice Rady 2006/112/ES**.

Princip fungování DPH je zdanění přidané hodnoty na každém stupni zpracování, nikoli z celého obrátu. Tato myšlenka je jednoduchá, avšak složitost této daně spočívá v zachycení a určení toho, co přidanou hodnotu tvoří. Každý daňový subjekt nakupuje s daní (až na výjimku tzv. přenesené daňové povinnosti) a dále je mu umožněno, aby daň, kterou odvede státu, mohl snížit o daň, kterou sám zaplatil v cenách nákupů pro svoji ekonomickou činnost¹³.

Ekonomickou činností se rozumí soustavná činnost výrobců, obchodníků a osob poskytujících služby, včetně důlní činnosti a zemědělské výroby a soustavné činnosti vykonávané podle zvláštních právních předpisů, zejména nezávislé činnosti vědecké, literární, umělecké, vychovatelské nebo učitelů, jakož i nezávislé činnosti lékařů, právníků, inženýrů, architektů, dentistů a účetních znalců, dále také využití hmotného a nehmotného majetku za účelem získání příjmů, pokud je tento majetek využíván soustavně¹⁴.

Pro prvotní vysvětlení mechanismu fungování DPH je nutné definovat také daň na výstupu a daň na vstupu. **Daň na vstupu**, která je nazývána také odpočtem daně, vzniká, pokud jsou realizovány nákupy pro ekonomickou činnost. Naopak **daň na výstupu** vzniká, pokud je realizován prodej při výkonu ekonomické činnosti. **Daňová povinnost** se pak určí za zdaňovací období, kdy plátce daně kumuluje jednotlivé vstupy a výstupy, a to jako rozdíl sumy výstupů a odpočtem daně. Je-li rozdíl kladný, jedná se o tzv. „vlastní daň“ a subjekt je povinen odvést vzniklou daň státu. Je-li rozdíl záporný, jedná se o tzv. „nadměrný odpočet“ a subjekt má nárok na vrácení přeplatku na dani od státu.

V Tab. 3.2 je znázorněn základní model fungování DPH. Vyjadřuje provázanost subjektů, kdy na jedné straně vznikne daňová povinnost přiznat daň a na straně druhé vznikne nárok na odpočet daně.

¹³ DUŠEK (2018).

¹⁴ § 5 odst. 2 ZDPH.

Tab. 3.2 Ilustrace daňové povinnosti

	Cena bez daně	Daň na vstupu	Cena bez daně	Daň na výstupu	Daňová povinnost
Zemědělec	x	x	10 000 Kč	1 000 Kč	1 000 Kč
Výrobce	10 000 Kč	1 000 Kč	20 000 Kč	2 000 Kč	1 000 Kč
Obchodník	20 000 Kč	2 000 Kč	30 000 Kč	3 000 Kč	1 000 Kč
Stát					3 000 Kč

Zdroj: Vlastní zpracování.

V Tab. 3.3 jsou znázorněny jen jednotlivé daně na vstupu a výstupu. Následuje Tab. 3.4, která ilustruje stejnou situaci při přenesené daňové povinnosti. Je patrné, že státu plyne v obou případech stejný výnos. Při uplatnění přenesené daňové povinnosti se zamezuje situaci, že daň nebude správně odvedena, neboť pro odběratele je nezbytnou podmínkou pro uplatnění nároku na odpočet odvést ze stejného plnění také daň na výstupu¹⁵.

Tab. 3.3 Ilustrace daňové povinnosti

	Daň na výstupu	Daň na vstupu	Daň na výstupu	Daň na vstupu	Daň na výstupu	Daň na vstupu
Zemědělec	1 000 Kč	x				
Výrobce			2 000 Kč	1 000 Kč		
Obchodník					3 000 Kč	2 000 Kč
Stát					3 000 Kč	

Zdroj: Vlastní zpracování.

Tab. 3.4 Ilustrace daňové povinnosti při zohlednění přenesené daňové povinnosti

	Daň na výstupu	Daň na vstupu	Daň na výstupu	Daň na vstupu	Daň na výstupu	Daň na vstupu
Zemědělec	x	x				
Výrobce			1 000 Kč	1 000 Kč		
Obchodník					2 000 Kč 3 000 Kč	2 000 Kč
Stát					3 000 Kč	

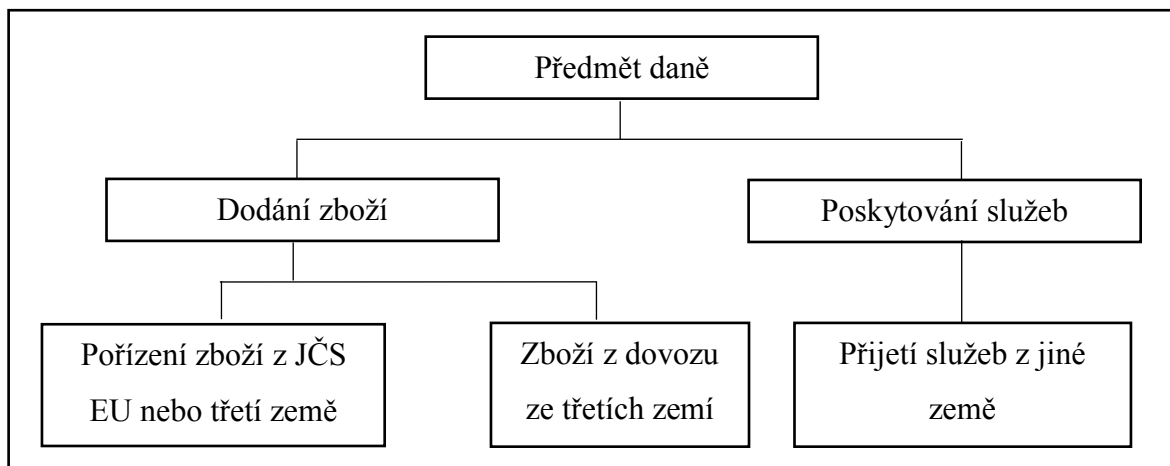
Zdroj: Vlastní zpracování.

¹⁵ VANČUROVÁ, LÁCHOVÁ (2018).

3.3 Předmět daně

Předmět daně přesně definuje § 2 odst. 1 ZDPH. Následující Schéma 3.1 zobrazuje, že dani z přidané hodnoty podléhá dodání zboží a poskytování služeb, které se souhrnně označuje pojmem plnění.

Schéma 3.1 Předmět DPH

Zdroj: Vlastní zpracování podle Dušek (2018).

Zbožím se rozumí:

- hmotná věc, s výjimkou peněz a cenných papírů (zahrnuje věci movité i nemovité),
- právo stavby – umožňuje stavět na cizím pozemku nebo právo mít stavbu na cizím pozemku,
- živé zvíře (smysly nadaný tvor, není soukromoprávní věcí, ale lze na něho použít ustanovení o věci obdobně v rozsahu, ve kterém to neodporuje jeho povaze),
- lidské tělo a části lidského těla (nikoliv živý člověk), zejména v souvislosti s přepravou,
- plyn, elektřina, teplo a chlad¹⁶.

Službami se rozumí všechny činnosti, které nejsou považovány za dodání zboží.

Za poskytnutí služby se považuje:

- pozbytí nehmotné věci,
- přenechání zboží k užití jinému,
- vznik a zánik věcného břemene,
- závázání se k povinnosti zdržet se určitého jednání nebo strpět určité jednání¹⁷.

¹⁶ § 4 odst. 2 ZDPH.

¹⁷ § 14 odst. 1 ZDPH.

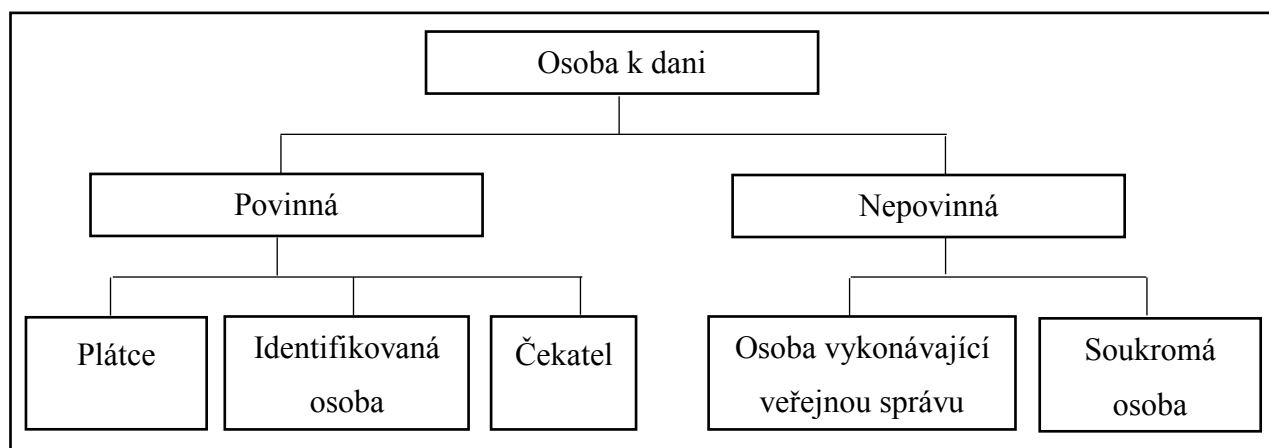
Plnění, které je předmětem DPH, musí současně splňovat následující podmínky:

- bylo uskutečněno za úplatu, kterou se rozumí částka v peněžních prostředcích nebo hodnota nepeněžního plnění, které je poskytnuto v souvislosti s předmětem daně¹⁸,
- osobou povinnou k dani,
- v rámci ekonomické činnosti,
- místo plnění je v tuzemsku.

3.4 Daňové subjekty

Jak zobrazuje následující Schéma 3.2 osoby k dani jsou členěny na osoby k dani povinné a osoby k dani nepovinné. Mezi povinné osoby k dani patří plátce, identifikovaná osoba a čekatel. Mezi osoby nepovinné osoba vykonávající veřejnou správu a soukromá osoba.

Schéma 3.2 Daňové subjekty

Zdroj: Vlastní zpracování podle Dušek (2018).

3.4.1 Osoba povinná k dani

Osoba povinná k dani je fyzická nebo právnická osoba, která samostatně uskutečňuje ekonomickou činnost. Osobou povinnou k dani je i právnická osoba, která nebyla založena nebo zřízena za účelem podnikání, pokud uskutečňuje ekonomické činnosti¹⁹. Za samostatnou osobu povinnou k dani se také považuje hlavní město Praha a každá jeho městská část²⁰. Provozovatelé rozhlasového a televizního vysílání ze zákona se ve vztahu k činnosti jimi

¹⁸ § 4 odst. 1 písm. a) ZDPH.

¹⁹ § 5 odst. 1 ZDPH.

²⁰ § 5 odst. 4 ZDPH.

prováděného rozhlasového a televizního vysílání vždy považují za osoby povinné k dani uskutečňující ekonomickou činnost, a to i když jim za tuto činnost nenáleží úplata²¹.

Plátce je osoba povinná k dani se sídlem v tuzemsku, jejíž obrat za nejvýše dvanáct bezprostředně předcházejících po sobě jdoucích kalendářních měsíců přesáhne 1 000 000 Kč, s výjimkou osoby, která uskutečňuje pouze plnění osvobozená od daně bez nároku na odpočet daně²².

Identifikovaná osoba je osoba povinná k dani, která nepřekročila limit pro plnou registraci, tedy nemusí být plátcem daně, ale uskutečňuje plnění především mezi státy Evropské unie, ze kterých ji v České republice vzniká povinnost odvést daň. Identifikovaná osoba odvádí daň jen z těchto plnění a zároveň nemá nikdy nárok na odpočet daně. Jedná se osobu, která je částečným plátcem daně se zjednodušenými administrativními povinnostmi²³. Jedná se například o osobu, která:

- není plátcem, nebo právnická osoba nepovinná k dani, pokud v tuzemsku pořizují zboží z jiného členského státu, které je předmětem daně, kromě zboží pořízeného prostřední osobou v rámci zjednodušeného postupu při dodání zboží uvnitř území Evropské unie formou třístranného obchodu, ode dne prvního pořízení tohoto zboží²⁴,
- má sídlo nebo provozovnu v tuzemsku, která není plátcem, a to ode dne přijetí zdanitelného plnění s místem plnění v tuzemsku od osoby neusazené v tuzemsku, pokud se jedná o poskytnutí služby, dodání zboží s instalací nebo montáží, dodání zboží soustavami nebo sítěmi²⁵,
- není plátcem, se sídlem nebo provozovnou v tuzemsku, která bude poskytovat vybrané služby v rámci zvláštního režimu jednoho správního místa, je identifikovanou osobou, a to ode dne následujícího po dni oznámení rozhodnutí, kterým je tato osoba registrována²⁶,
- a další.

²¹ § 5 odst. 5 ZDPH.

²² § 6 odst. 1 ZDPH.

²³ VANČUROVÁ, LÁCHOVÁ (2018).

²⁴ § 6g. ZDPH.

²⁵ § 6h. ZDPH.

²⁶ § 6k. ZDPH.

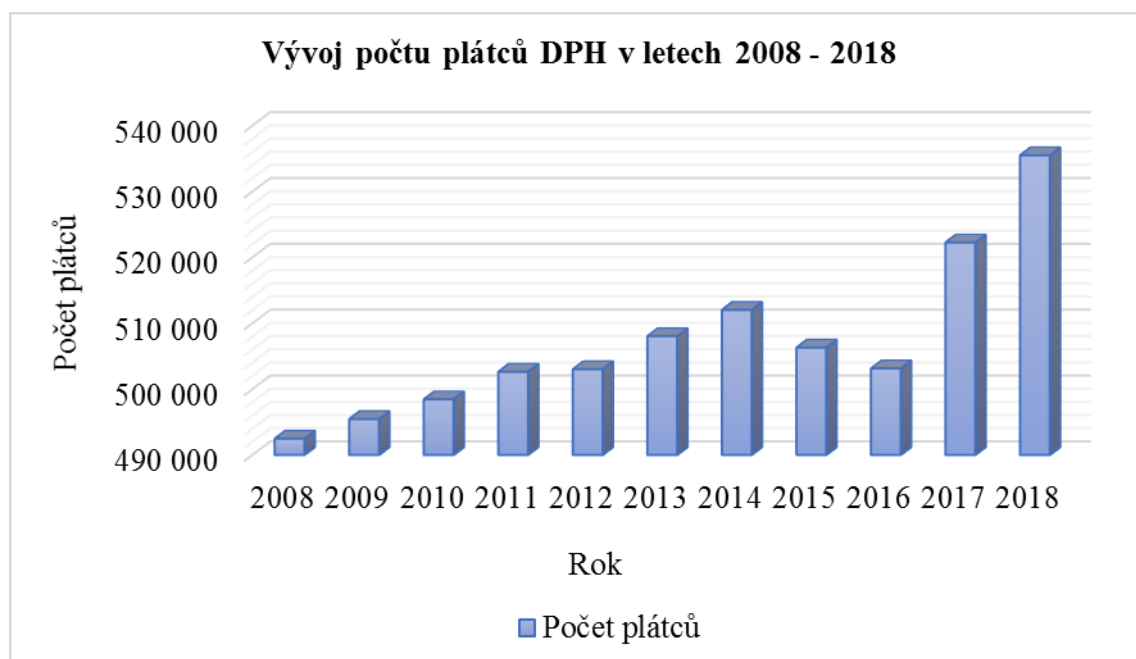
3.4.2 Osoba nepovinná k dani

Osoba vykonávající veřejnou správu při výkonu veřejné správy se nepovažuje za osobu povinnou k dani, a to ani v případě, že za výkon těchto působností vybírá úplatu (např. místní poplatek). Jedná se o osoby vykonávající veřejnou správu státu, kraje, obce, organizační složky státu, kraje a obcí, dobrovolné svazky obcí, hlavní město Praha a jeho městské části, právnické osoby založené nebo zřízené na základě zvláštního právního předpisu (např. zákon o podpoře regionálního rozvoje). Pokud by došlo k výraznému narušení hospodářské soutěže osob vykonávajících veřejnou správu, může je určit stát prostřednictvím příslušného orgánu jako osoby povinné k dani.²⁷ Výjimku však tvoří osoby vykonávající veřejnou správu, které uskutečňují činnosti uvedené v příloze č. 1 „Seznam plnění, při jejichž provádění se subjekty, které vykonávají veřejnou správu, považují za osoby povinné k dani“. Mezi plnění patří např. dodání vody, plynu, tepla, chladu a elektřiny, služby prodejen pro zaměstnance, kantýn, závodních a podobných jídelen, služby reklamních agentur a další.

Graf 3.1 znázorňuje vývoj počtu plátců DPH během let 2008 až 2018, přičemž až na výjimku v letech 2015, 2016 dochází každoročně k nárůstu plátců. V roce 2016 bylo zavedeno kontrolní hlášení, a to mohlo způsobit vyšší nárůst plátců DPH v následujících letech 2017, 2018. Dalším faktorem, který by mohl způsobit nárůst plátců DPH, je nárůst cenové hladiny, která v roce 2015 činila 0,3 %, v roce 2016 0,7 % a v roce 2017 2,5 % (pro rok 2018 ještě není známá přesná hodnota v době zpracování této práce), avšak podle ZDPH zůstává neměnná hranice překročení obratu povinného plátcovství.

²⁷ DUŠEK (2018).

Graf 3.1 Vývoj počtu plátců DPH v letech 2008–2018

Zdroj: Vlastní zpracování podle Finanční správy.

3.5 Výpočet daně z přidané hodnoty

3.5.1 Základ daně

Základem daně je vše, co jako úplatu obdržel nebo má obdržet plátcе za uskutečněné zdanitelné plnění, včetně částky na úhradu spotřební daně od osoby, pro kterou je zdanitelné plnění uskutečněno, nebo od třetí osoby, bez daně za toto zdanitelné plnění²⁸.

Základ daně také zahrnuje:

- jiné daně, poplatky nebo jiná obdobná peněžitá plnění,
- dotace k ceně,
- vedlejší výdaje (zejména náklady na balení, přepravu, pojištění a provize), které jsou účtovány osobě, pro kterou je uskutečňováno zdanitelné plnění, při jeho uskutečnění,
- při poskytnutí služby i materiál přímo související s poskytovanou službou,
- při poskytnutí stavebních a montážních prací provedených na dokončené stavbě nebo spojených s výstavbou stavby, konstrukce, materiál, stroje a zařízení, které se do stavby jako její součást montážními a stavebními pracemi zabudují nebo zamontují²⁹.

²⁸ § 36 odst. 1 ZDPH.

²⁹ § 36 odst. 3 písm. a), b), c), d), e) ZDPH.

3.5.2 Sazba daně

Česká republika uplatňuje v roce 2019 základní sazbu daně 21 % a dvě snížené sazby daně ve výši 15 % a 10 %, které však mají omezený okruh zdanitelných plnění. Tyto sazby jsou beze změny od roku 2015. Mezi zboží, které je zdaněno 15 % sazbou jsou zahrnuty např. potraviny a nealkoholické nápoje, zdravotnické prostředky a některé kompenzační pomůcky, teplo a chlad, dodání stavby pro sociální bydlení. Ve službách spadajících do zdanění 15 % sazbou daně patří například zdravotní a sociální péče, úklidové práce v domácnostech, pozemní, vodní a letecká hromadná pravidelná přeprava cestujících, úprava a rozvod vody, stavební a montážní služby spojené se změnou dokončené stavby pro bydlení a opravy těchto staveb, ubytovací služby, sběr, svoz a zpracování komunálního odpadu, pravidelná hromadná přeprava osob, stravovací služby, kulturní, umělecké a sportovní činnosti, poskytnutí oprávnění ke vstupu na tyto akce a další položky, které jsou uvedeny v příloze č. 2 k ZDPH „Seznam služeb podléhajících první snížené sazbě daně“ a příloze č. 3 k ZDPH „Seznam zboží podléhajícího první snížené sazbě daně“. Zboží, které podléhá 10 % sazbě je uvedeno v příloze č. 3a k ZDPH „Seznam zboží podléhajícího druhé snížené sazbě daně“, patří zde např. léky, knihy, noviny a časopisy.³⁰

Jestliže si plátce není jistý, jakou sazbou daně má být zdaněno určité zboží nebo služba, může požádat o závazné posouzení určení sazby daně. Jedná se o zpoplatněnou službu GFŘ, proti níž není odvolání. Plátce kromě názvu zboží či služby musí uvést i popis položky a návrh na zařazení.

Vývoj sazeb DPH v České republice ilustruje následující Tab. 3.4. Zde je patrný růst snížené sazby daně, nicméně se také k 1. 1. 2015 poprvé přidala i druhá snížená sazba daně.

³⁰ VANČUROVÁ, LÁCHOVÁ (2018).

Tab. 3.5 Vývoj sazeb DPH v České republice

Období	Sazby daně (%)	
	Základní	Snížená
1. 1. 1993 - 31. 12. 1994	23	5
1. 1. 1995 - 31. 4. 2004	22	5
1. 5. 2004 - 31. 12. 2007	19	5
1. 1. 2008 - 31. 12. 2009	19	9
1. 1. 2010 - 31. 12. 2011	20	10
1. 1. 2012 - 31. 12. 2012	20	14
1. 1. 2013 - 31. 12. 2014	21	15
od 1. 1. 2015	21	15 a 10

Zdroj: Kuneš (2018), s. 135.

3.5.3 Výpočet DPH

Pro výpočet daně jsou určeny dva postupy. Na jejich použití závisí to, zda je známa částka bez daně či nikoli. Jedná se o výpočet daně zdola a výpočet daně shora.

Výpočet daně zdola se využívá, je-li vycházeno z peněžní částky za zdanitelné plnění bez daně. Postupuje se tak u **daňových dokladů**, které obsahují povinné náležitosti, kterými jsou označení osoby, která uskutečňuje plnění, daňové identifikační číslo osoby, která uskutečňuje plnění, označení osoby, pro kterou se plnění uskutečňuje, daňové identifikační číslo osoby, pro kterou se plnění uskutečňuje (je-li jí přiděleno), evidenční číslo daňového dokladu, rozsah a předmět plnění, den vystavení daňového dokladu, den uskutečnění plnění nebo den přijetí úplaty, pokud před uskutečněním plnění vznikla povinnost ke dni přijetí úplaty přiznat daň nebo přiznat plnění, pokud se liší ode dne vystavení daňového dokladu, jednotkovou cenu bez daně a slevu, není-li obsažena v jednotkové ceně, základ daně, sazbu daně, výši daně; tato daň se uvádí v české měně³¹. Pro zjištění daně se použije následující postup podle vzorce (3.1).

$$daň = základ\ daně \times sazba\ daně \quad (3.1)$$

Výpočet daně shora se využívá zejména u zjednodušených daňových dokladů. **Zjednodušený daňový doklad** lze vystavit, pokud celková částka za plnění na tomto dokladu není vyšší než 10 000 Kč. Naopak jej nelze vystavit v případě dodání zboží do jiného členského

³¹ § 29 odst. 1 písm. a) - l) ZDPH.

státu, na které se vztahuje osvobození od daně s nárokem na odpočet daně, zasilání zboží do tuzemska s místem plnění v tuzemsku, uskutečnění plnění, u něhož je povinná přiznat daň osoba, pro kterou se plnění uskutečňuje (přenesená daňová povinnost) nebo při prodeji zboží, které je předmětem spotřební daně z tabákových výrobků, za jiné než pevné ceny pro konečného spotřebitele³². Zjednodušený daňový doklad nemusí obsahovat označení osoby, pro kterou se plnění uskutečňuje, daňové identifikační číslo osoby, pro kterou se plnění uskutečňuje, jednotkovou cenu bez daně a slevu, není-li obsažena v jednotkové ceně, základ daně, výši daně. Neobsahuje-li tento doklad výši daně, musí obsahovat částku, kterou osoba, která plnění uskutečňuje, získala nebo má získat za uskutečňované plnění celkem.³³

Při výpočtu daně z ceny včetně daně používáme místo sazby daně přepočítací koeficient, který se stanoví podle následujícího vzorce (3.2), při jehož použití vychází pro problematiku ČR následující koeficienty:

- při základní sazbě daně (21 %) 0,1736,
- při první snížené sazbě daně (15 %) 0,1304,
- při druhé snížené sazbě daně (10 %) 0,0909

a výsledná daň se pak dopočítá pomocí vzorce (3.3).

$$koeficient = \frac{sazba\ daně}{sazba\ daně + 100} \quad (3.2)$$

$$daň = koeficient \times cena\ s\ daní \quad (3.3)$$

Příklad řešený v Tab. 3.6: Podnikatel, který je plátcem DPH, zaplatí fakturu přijatou za zboží podléhající první snížené sazbě daně 15 % 1 150 Kč, přičemž základ daně je 1 000 Kč a daň na vstupu je 150 Kč. Dále se rozhodl zboží prodat ve své prodejně za celkovou cenu včetně daně 1 500 Kč. Daň na výstupu bude určena výpočtem shora, pomocí koeficientu 0,1304

³² KUNEŠ (2018).

³³ § 30a odst. 1 a odst. 2 ZDPH.

a bude ve výši 196 Kč. Jeho daňová povinnost, určená jako rozdíl daně na výstupu a daně na vstupu z tohoto prodeje bude 45,60 Kč.

Tab. 3.6 Příklad na daňovou povinnost z nákupu a následného prodeje zboží podléhajícího první snížené sazbě

Položka	Výpočet	Hodnota
Základ daně		1 000 Kč
Sazba daně		15 %
Daň na vstupu	$1\,000 \cdot 0,15$	150,00 Kč
Cena s daní		1 500 Kč
Sazba daně		15 %
Koeficient	$15 / (15+100)$	0,1304
Daň na výstupu	$1\,500 \cdot 0,1304$	195,60 Kč
Daňová povinnost	$195,60 - 150$	45,60 Kč

Zdroj: Vlastní zpracování.

3.6 Osvobozená plnění

ZDPH rozlišuje osvobozená plnění, u kterých lze uplatnit nárok na odpočet daně a plnění bez nároku na odpočet daně.

3.6.1 Plnění osvobozená od daně bez nároku na odpočet daně

Od daně bez nároku na odpočet daně jsou osvobozena tato plnění:

- základní poštovní služby a dodání poštovních známek (základní poštovní služby poskytuje držitel poštovní licence),
- finanční činnosti (mezi finanční činnosti patří např. převod cenných papírů včetně zaknihovaných cenných papírů, převod podílů v obchodních korporacích, přijímání vkladů od veřejnosti, poskytování úvěrů a peněžních zápůjček, platební služby a vydávání elektronických peněz, poskytování a převzetí peněžních záruk a převzetí peněžních závazků, obstarávání inkasa a další),
- penzijní činnosti (mezi penzijní činnosti patří poskytování doplňkového penzijního spoření, poskytování penzijního připojištění nebo zprostředkování doplňkového penzijního spoření nebo penzijního připojištění),

- pojišťovací činnosti (pojišťovací činností se rozumí poskytování pojištění, poskytování zajištění a služby související),
- dodání nemovité věci,
- nájem nemovité věci,
- výchova a vzdělávání,
- zdravotní služby a dodání zdravotního zboží,
- sociální pomoc,
- provozování hazardních her,
- ostatní plnění osvobozená od daně bez nároku na odpočet daně,
- dodání zboží, které bylo použito pro plnění osvobozená od daně bez nároku na odpočet daně, a zboží, u něhož nemá plátce nárok na odpočet daně³⁴.

3.6.2 Plnění osvobozená od daně s nárokem na odpočet daně

Od daně s nárokem na odpočet daně jsou osvobozena následující plnění:

- dodání zboží do jiného členského stát,
- pořízení zboží z jiného členského státu,
- vývoz zboží,
- poskytnutí služby do třetí země,
- osvobození ve zvláštních případech,
- přeprava a služby přímo vázané na dovoz a vývoz zboží,
- přeprava osob,
- dovoz zboží,
- dovoz zboží v osobních zavazadlech cestujícího nebo člena posádky letadla a dovoz pohonných hmot cestujícím,
- dovoz zboží, které je přepraveno ze třetí země, a ukončení odeslání nebo přepravy tohoto zboží je v jiném členském státě a dodání tohoto zboží do jiného členského státu je osvobozeno od daně³⁵.

3.7 Správa daně

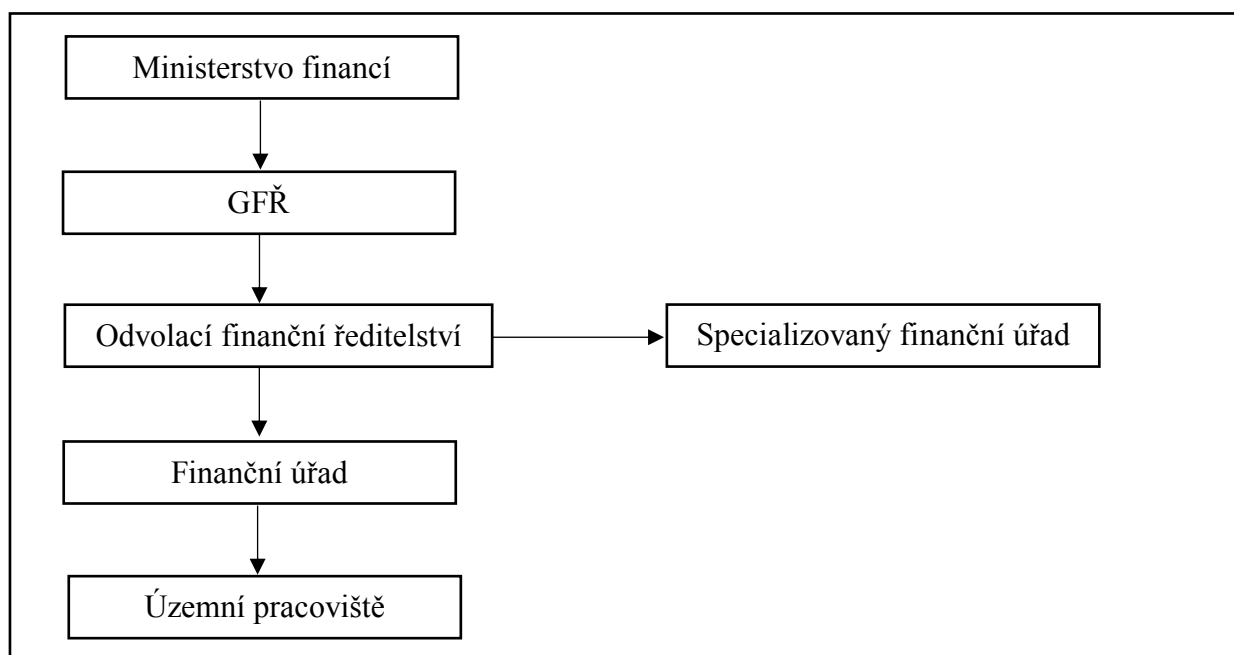
Obecně správu DPH řeší zákon č. 280/2009 Sb., daňový řád ve znění pozdějších předpisů. Situace podle Schéma 3.3. odpovídá situaci v ČR od roku 2013, kdy se finanční úřady

³⁴ § 51 odst. 1 ZDPH.

³⁵ § 63 odst. 1 ZDPH.

v jednotlivých městech změnila na územní pracoviště a finanční úřady se staly úřady na tzv. krajské úrovni. Ministerstvo financí je ústředním orgánem a řídí GFŘ, které řídí odvolací finanční ředitelství. Odvolací finanční ředitelství je nadřazeným orgánem pro finanční úřady.³⁶

Schéma 3.3 Schéma daňové správy

Zdroj: Podle Kuneš, Vondrák (2018), s. 247.

Registrace k DPH může být dvojího charakteru:

- dobrovolná, kdy se podnikatel stává plátcem den po rozhodnutí o registraci,
- povinná ze zákona, kdy má podnikatel povinnost do 15 dnů po skončení měsíce, kdy překročil povinný obrát k registraci a plátcem se stává prvním dnem druhého měsíce po překročení obrátu.

Obratem se pro účely ZDPH rozumí souhrn úplat bez daně, včetně dotace k ceně, které osobě povinné k dani náleží za uskutečněná plnění, kterým jsou dodání zboží a poskytnutí služby, s místem plnění v tuzemsku. Registrace je od roku 2014 povinná elektronicky.

Zdaňovací období u nepřímých daní je vždy kratší než rok. Základní zdaňovací období je kalendářní měsíc. Noví plátcí daně a identifikované osoby začínají vždy jako měsíční plátcí. Měsíčními plátcí jsou až do konce kalendářního roku následujícího po kalendářním roce,

³⁶ KUNEŠ, VONDRÁK (2018).

ve kterém se registrovali. Plátci s obratem do 10 000 000 Kč za kalendářní rok si mohou zvolit čtvrtletní zdaňovací období, a to vždy na kalendářní rok.

3.7.1 Daňové přiznání

Plátce je povinen podat daňové přiznání do 25 dnů po skončení zdaňovacího období, tj. do 25. dne kalendářního měsíce následujícího po skončení zdaňovacího období (měsíc, čtvrtletí), za které daňové přiznání podává. I přesto, že plátci nevznikla daňová povinnost je plátce povinen podat daňové přiznání. Naopak identifikovaná osoba podává daňové přiznání jen za období, kdy ji vznikla povinnost přiznat a odvést daň. Vlastní daň je splatná ve lhůtě pro podání daňového přiznání. Tuto lhůtu nelze prodloužit. Výjimka se splatností daně vzniká v souvislosti s dovozem zboží podle § 20 ZDPH, u kterého je splatnost daně stanovena celními předpisy. Daň se hradí v české měně na příslušný účet správce daně. Číslo účtu tvoří předčíslí, které je různé pro konkrétní druh daně a pro DPH je to předčíslí 705. Daňové přiznání může být řádné, opravné a dodatečné.

Daňové přiznání má povinnost podat:

- plátce,
- identifikovaná osoba,
- osoba, která není plátcem a které vznikla povinnost přiznat daň, kterou uvedla na jí vystaveném dokladu, a to do 25 dnů po skončení kalendářního měsíce, ve kterém doklad vystavila,
- nebo osoba, která není plátcem, které vznikla povinnost přiznat daň podle § 108 odst. 1 písm. k), a to do 25 dnů po skončení kalendářního měsíce, ve kterém bylo plátcem deklarováno osvobozené dodání zboží do jiného členského státu³⁷.

3.7.2 Kontrolní hlášení

Jak uvádí Kuneš a Vondrák „v roce 2014 se objevily první zmínky v rámci zákona o dani z přidané hodnoty, a to v novele č. 360/2014 Sb. s účinností od 1. 1 2016, který byl pojmenován kontrolní hlášení. Oborná veřejnost se měla možnost v rámci zákona o DPH na tento nový institut možnost připravit v průběhu celého roku 2015“³⁸.

³⁷ § 101 ZDPH.

³⁸ KUNEŠ, VONDRÁK (2018), s. 296.

Plátce je povinen podat kontrolní hlášení, pokud

- uskutečnil zdanitelné plnění s místem plnění v tuzemsku, nebo přijal úplatu přede dnem uskutečnění tohoto plnění,
- přijal zdanitelné plnění s místem plnění v tuzemsku, nebo poskytl úplatu přede dnem uskutečnění tohoto plnění,
- ve zvláštním režimu pro investiční zlato přijal zprostředkovatelskou službu, u které byla uplatněna daň podle § 92 odst. 5, uskutečnil dodání investičního zlata osvobozené od daně, u kterého má nárok na odpočet daně podle § 92 odst. 6 písm. b) a c), nebo investiční zlato vyrobil nebo zlato přeměnil na investiční zlato podle § 92 odst. 7³⁹.

Kontrolní hlášení lze podat pouze elektronicky prostřednictvím datové schránky s elektronickým podpisem nebo značkou na elektronickou adresu podatelny zveřejněnou správcem daně ve zveřejněné struktuře, formátu a ve stanovené lhůtě. Lhůty pro podání kontrolního hlášení se liší, podle toho, jestli se jedná o právnickou či fyzickou osobu. Právnická osoba je povinná podat kontrolní hlášení vždy do 25 dnů poskočení kalendářního měsíce. Fyzická osoba má povinnost podat kontrolní hlášení do 25 dnů po skončení měsíce, jestliže má měsíční povinnost podávat daňové přiznání k DPH. Fyzická osoba, která má povinnost podávat daňové přiznání k DPH čtvrtletně, má pak povinnost do 25 dnů po skončení kalendářního čtvrtletí. Kontrolní hlášení je řádné, opravné a následné⁴⁰. V Tab. 3.7 je uvedeno členění jednotlivých oddílů A, B a C.

³⁹ § 101c ZDPH.

⁴⁰ KUNEŠ, VONDRÁK (2018).

Tab. 3.7 Struktura kontrolního hlášení

A. Plnění, u kterých je plátce povinen přiznat daň a uskutečněná plnění v režimu přenesení daňové povinnosti
A.1. Uskutečněná zdanitelná plnění v režimu přenesení daňové povinnosti, u kterých je povinen přiznat daň příjemce plnění podle § 92a
A.2. Přijatá zdanitelná plnění, u kterých je povinen přiznat daň příjemce dle § 108 odst. 1 písm. b), c) a d) (§ 24, § 25)
A.3. Uskutečněná plnění ve zvláštním režimu pro investiční zlato podle § 101c písm. c) bod 2
A.4. Uskutečněná zdanitelná plnění a přijaté úplaty s povinností přiznat daň dle § 108 odst. 1 písm. a) s hodnotou nad 10.000,- Kč včetně daně a všechny provedené opravy podle § 44 bez ohledu na limit
A.5 Ostatní uskutečněná zdanitelná plnění a přijaté úplaty s povinností přiznat daň dle § 108 odst. 1 písm. a) s hodnotou do 10.000,- Kč včetně daně, nebo plnění, u nichž nevznikla povinnost vystavit daňový doklad
B. Přijatá zdanitelná plnění s místem plnění v tuzemsku
B.1. Přijatá zdanitelná plnění v režimu přenesení daňové povinnosti, u kterých je povinen přiznat daň příjemce podle § 92a
B.2. Přijatá zdanitelná plnění a poskytnuté úplaty, u kterých příjemce uplatňuje nárok na odpočet daně dle § 73 odst. 1 písm. a) s hodnotou nad 10.000,- Kč včetně daně a všechny přijaté opravy podle § 44 bez ohledu na limit
B.3. Přijatá zdanitelná plnění a poskytnuté úplaty, u kterých příjemce uplatňuje nárok na odpočet daně dle § 73 odst. 1 písm. a) s hodnotou do 10.000,- Kč včetně daně
C. Kontrolní řádky na Daňové přiznání k DPH (DaP)

Zdroj: Vlastní zpracování podle formuláře kontrolního hlášení.

3.7.3 Souhrnné hlášení

Plátce je povinen podat souhrnné hlášení, pokud uskutečnil:

- dodání zboží z tuzemska do jiného členského státu osobě registrované k dani v jiném členském státě,
- přemístění obchodního majetku do jiného členského státu, dodání zboží kupujícímu při zjednodušeném postupu při dodání zboží uvnitř území Evropské unie formou třístranného obchodu, pokud je plátce prostřední osobou v tomto obchodu, nebo
- poskytnutí služby s místem plnění v jiném členském státě podle § 9 odst. 1, s výjimkou poskytnutí služby, které je v jiném členském státě osvobozeno od daně, osobě registrované k dani v jiném členském státě, pokud je povinen přiznat daň příjemce služby.

Identifikovaná osoba je povinna podat souhrnné hlášení, pokud uskutečnila poskytnutí služby s místem plnění v jiném členském státě výjimkou poskytnutí služby, které je v jiném členském státě osvobozeno od daně, osobě registrované k dani v jiném členském státě, pokud je povinen přiznat daň příjemce služby⁴¹.

Intrastat je statistický systém pro sledování obchodu se zbožím mezi členskými státy EU. Povinnost vykazovat data pro tento statistický systém může vzniknout jen osobám registrovaným k DPH nebo identifikovaným osobám.⁴²

3.7.4 Ověření plátců DPH

Ověření plátců DPH je možné prostřednictvím daňového portálu. Registr plátců DPH po zadání DIČ vygeneruje údaje o registrovaném subjektu, údaje o nespolehlivém plátcí DPH, bankovní účty určené ke zveřejnění a údaje o registraci k DPH.

V rámci členských států je možné ověření DIČ pro účely DPH prostřednictvím systému VAT Information Exchange System (VIES)⁴³. Nespolehlivého plátce označí správce daně a je to plátce, který poruší závazným způsobem své povinnosti vztahující se ke správě daně, může se jím stát např. podnikatel, který na svých daňových tvrzeních uvádí jiné sídlo, než je sídlo skutečné a správce daně má o tom důkazy⁴⁴.

3.8 DPH jako položka státního rozpočtu

Celkové příjmy v roce 2017 činily celkem 1 273 644 382 tis. Kč, z toho jsou daňové příjmy ve výši 1 155 614 200 tis. Kč, jak již bylo zmíněno v kapitole 2.7.1. V Grafu 3.2. jsou daňové příjmy rozděleny na daně a ostatní položky a DPH. Z Grafu 3.2. je patrné, že DPH v roce 2017 ve výši 265 957 896 tis. Kč tvoří 23 % z celkových daňových příjmů.

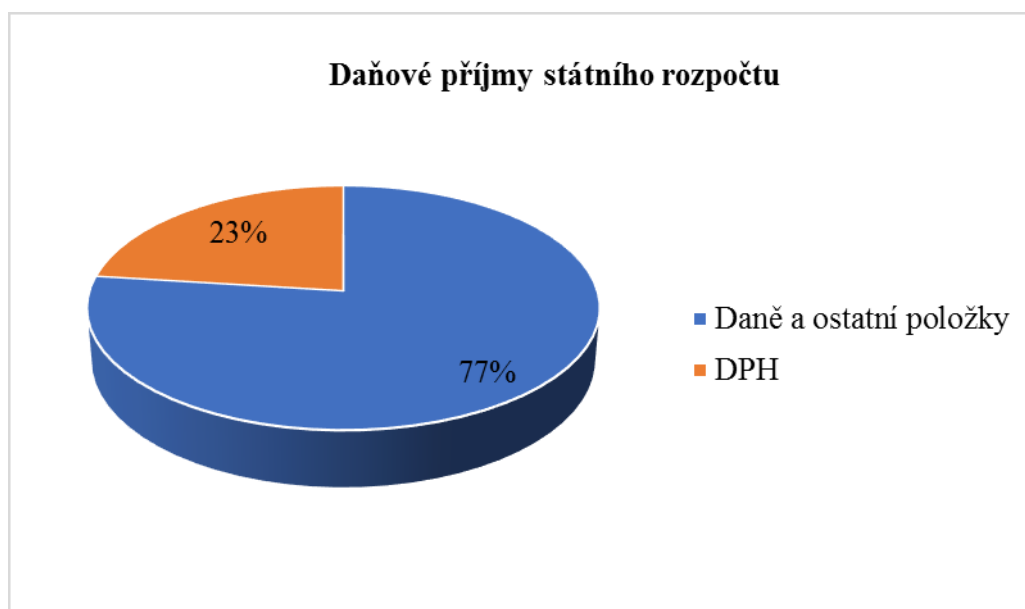
⁴¹ § 102 odst. 1 a odst. 2 ZDPH.

⁴² DUŠEK (2018).

⁴³ Podrobněji na ec.europa.eu/commission.

⁴⁴ KUNEŠ, VONDRÁK (2018).

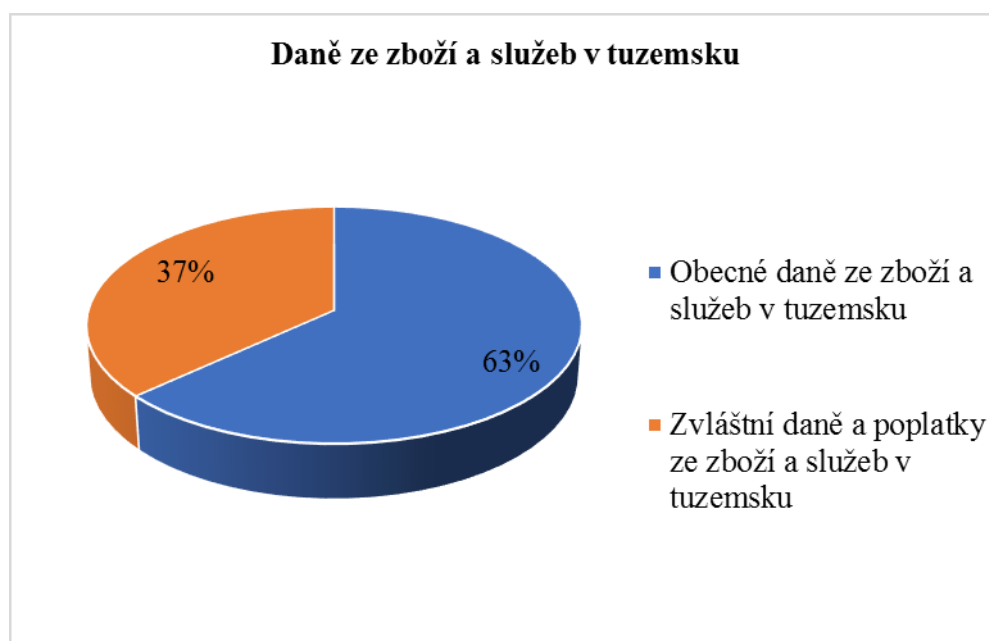
Graf 3.2 Daňové příjmy státního rozpočtu s vyčleněním DPH

Zdroj: Vlastní zpracování podle informačního systému MFČR MONITOR.

V Grafu 3.3 jsou vyčleněny daně ze zboží a služeb v tuzemsku rozdělené na obecné daně ze zboží a služeb v tuzemsku a zvláštní daně a poplatky ze zboží a služeb v tuzemsku. Do obecných daní ze zboží a služeb v tuzemsku se řadí DPH a ve výši 265 957 896 tis. Kč, tvoří 63 % z celkových daní ze zboží a služeb v tuzemsku. Mezi zvláštní daně a poplatky ze zboží a služeb v tuzemsku se řadí spotřební daň z minerálních olejů, spotřební daň z lihu, spotřební daň z piva, spotřební daň z vína a meziproductů, spotřební daň z tabákových výrobků, spotřební daň ze surového tabáku, daň ze zemního plynu a některých dalších plynů, daň z pevných paliv, daň z elektřiny a odvod ze slunečního záření. Tyto položky v celkové výši 154 742 573 tis. Kč tvoří 37 %. V Tab. 3.8 jsou zvláštní daně a poplatky ze zboží a služeb v tuzemsku seřazeny podle významnosti výnosu do státního rozpočtu. Nejvýznamnější z těchto daní je DPH.

Graf 3.3 Daně ze zboží a služeb v tuzemsku

Zdroj: Vlastní zpracování podle informačního systému MFČR MONITOR.

Tab. 3.8 Členění zvláštních daní a poplatků ze zboží a služeb v tuzemsku podle významnosti výnosu do státního rozpočtu

Položka	Částka v tis.
Daň z přidané hodnoty	265 957 896 Kč
Spotřební daň z minerálních olejů	80 822 676 Kč
Spotřební daň z tabákových výrobků	56 219 312 Kč
Spotřební daň z lihu	7 344 333 Kč
Spotřební daň z piva	4 634 560 Kč
Odvod z elektřiny ze slunečního záření	2 047 298 Kč
Daň z elektřiny	1 536 909 Kč
Daň ze zemního plynu a některých dalších plynů	1 299 937 Kč
Daň z pevných paliv	456 809 Kč
Spotřební daň z vína a meziproductů	380 730 Kč
Spotřební daň ze surového tabáku	9 Kč

Zdroj: Vlastní zpracování podle informačního systému MFČR MONITOR.

3.9 Dílčí závěr

Třetí kapitola byla věnována deskripci daně z přidané hodnoty. V jednotlivých podkapitolách je popsána historie a harmonizace této daně, mechanismus fungování DPH,

předmět daně, daňové subjekty, výpočet daně z přidané hodnoty, u kterého jsou blíže popsány podstatné položky jako základ daně a sazby daně, osvobozená plnění, která se člení na plnění osvobozená od daně bez nároku na odpočet daně a plnění osvobozená od daně s nárokem na odpočet daně, správa daně. Dále je DPH popsáno jako položka státního rozpočtu s grafickým zobrazením. Tato kapitola slouží jako podklad pro čtvrtou kapitolu této práce.

4 Analýza vybraných aspektů inkasa sociálního pojištění a daně z přidané hodnoty

V úvodu praktické části této práce jsou shrnuty použité pojmy a definovány hodnoty vstupů do konkrétních výpočtů. Předmětem této kapitoly je zkoumání následujících výzkumných otázek:

- a) růst HDP způsobuje růst inkasa sociálního pojištění a DPH do státního rozpočtu,
- b) míra inflace v rozmezí 0,3 % – 3,3 % výrazně neovlivňuje vývoj inkasa sociálního pojištění a DPH do státního rozpočtu,
- c) snižování míry nezaměstnanosti způsobuje růst inkasa sociálního pojištění a DPH do státního rozpočtu,

a to za zkoumané období od roku 2012 do roku 2017⁴⁵.

4.1 Vysvětlení použitých pojmů

4.1.1 Státní rozpočet

Státní rozpočet je plán finančního hospodaření státu na období jednoho kalendářního roku. Státní rozpočet zajišťuje ekonomické, sociální a politické funkce státu. Má formu zákona, který navrhuje vláda a schvaluje poslanecká sněmovna. Prostřednictvím státního rozpočtu realizuje vláda hospodářskou politiku a uskutečňuje své programové priority. Po schválení státního rozpočtu jsou rozdělené finanční prostředky v kompetenci vlády, ministerstev a dalších institucí.

Následující Tab. 4.1 a Graf 4.1 znázorňují členění celkových příjmů ze státního rozpočtu v roce 2017. Je patrné, že nejvyšší příjmy tvoří daňové příjmy. Z daňových příjmů pak největší položku tvoří daň z přidané hodnoty viz kapitola 3.

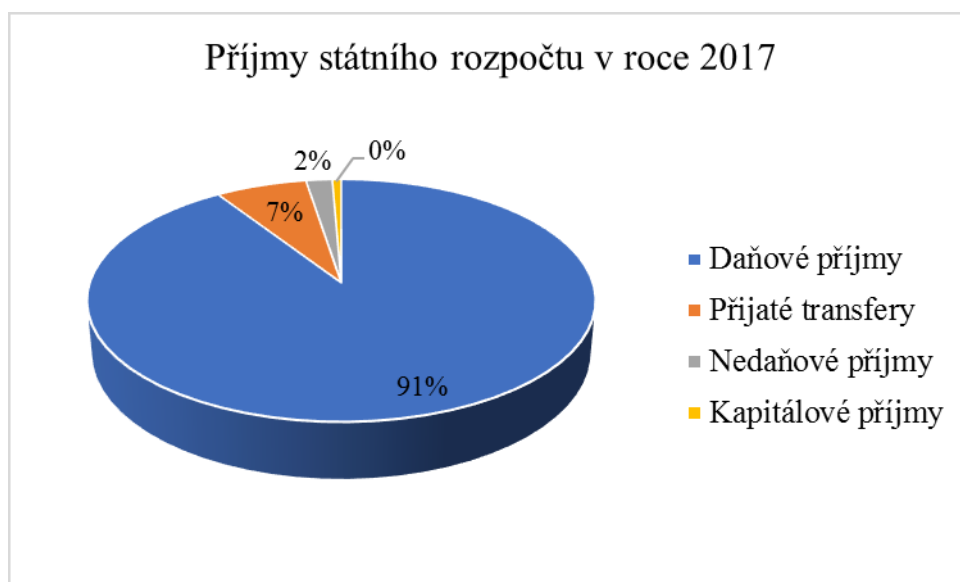
Tab. 4.1 Celkové příjmy státního rozpočtu v roce 2017

Položka	Částka v tis.
Daňové příjmy	1 155 614 200 Kč
Přijaté transfery	85 235 449 Kč
Nedaňové příjmy	24 428 880 Kč
Kapitálové příjmy	8 365 853 Kč
Celkem	1 273 644 382 Kč

Zdroj: Vlastní zpracování podle informačního systému MFČR MONITOR.

⁴⁵ Za rok 2018 nebyly v době zpracování diplomové práce známy hodnoty některých veličin.

Graf 4.1 Příjmy státního rozpočtu

Zdroj: Vlastní zpracování podle informačního systému MFČR MONITOR

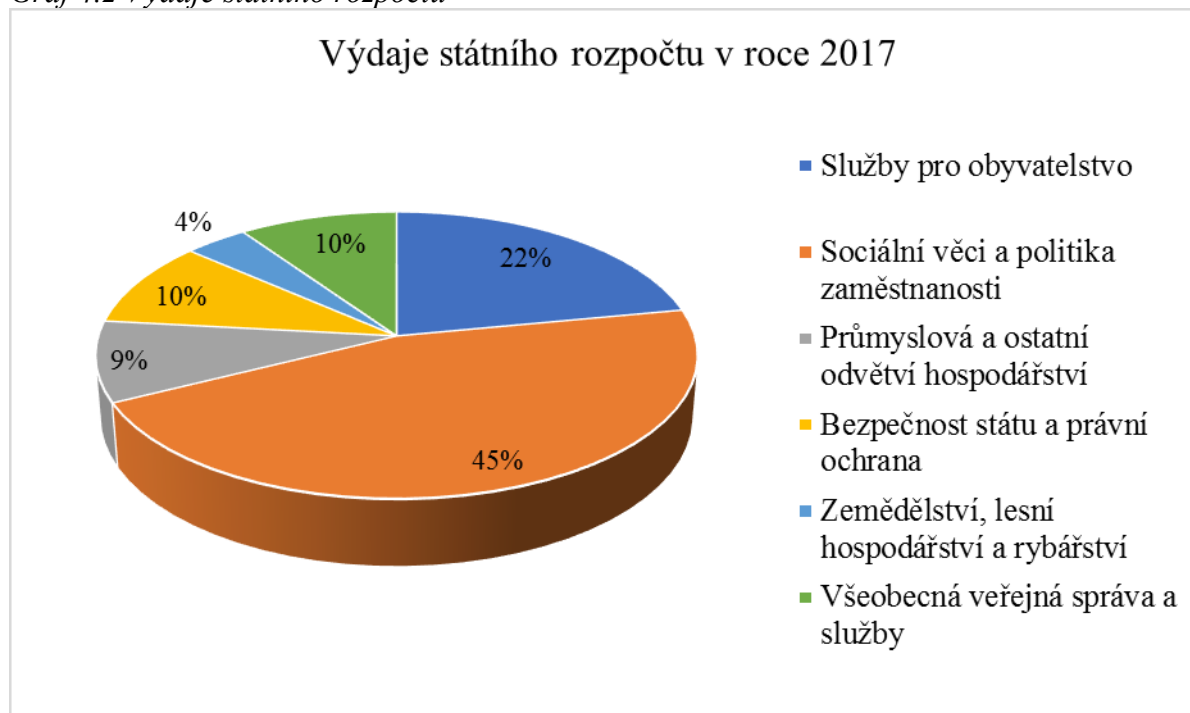
Následující Tab. 4. 2 a Graf 4.2 znázorňují výdaje státního rozpočtu. Největší položka výdajů je tvořena sociálními věcmi a politikou zaměstnanosti, viz kapitola 2., dále jsou pak značné výdaje vynakládány na služby pro obyvatelstvo, bezpečnost státu a právní ochranu, všeobecnou veřejnou správu a služby, průmyslová a ostatní odvětví hospodářství a v nejnižším objemu finančních prostředků na zemědělství, lesní hospodářství a rybářství.

Tab. 4.2 Celkové výdaje státního rozpočtu

Položka	Částka v tis.
Sociální věci a politika zaměstnanosti	584 029 301 Kč
Služby pro obyvatelstvo	281 296 699 Kč
Bezpečnost státu a právní ochrana	124 070 311 Kč
Všeobecná veřejná správa a služby	123 984 181 Kč
Průmyslová a ostatní odvětví hospodářství	116 476 494 Kč
Zemědělství, lesní hospodářství a rybářství	49 938 671 Kč
Celkem	1 279 795 657 Kč

Zdroj: Vlastní zpracování podle informačního systému MFČR MONITOR.

Graf 4.2 Výdaje státního rozpočtu

Zdroj: Vlastní zpracování podle informačního systému MFČR MONITOR.

4.1.2 Makroekonomické ukazatele

Pro účely této práce byly vybrány makroekonomické ukazatele: hrubý domácí produkt, míra inflace a míra nezaměstnanosti. Ty budou blíže definovány v této podkapitole.

4.1.2.1 Hrubý domácí produkt

Jedná se o základní makroekonomický ukazatel, který vyjadřuje výstup ekonomiky za určité období výrobními faktory na území státu bez ohledu na to, kdo tyto výrobní faktory vlastní. Je to množství statků služeb, vyjádřené v peněžních jednotkách. Aby se jednalo o přesné určení hodnoty vyrobené produkce, je důležité zahrnout všechny vyrobené statky a poskytnuté služby do hodnoty produkce v daném období jen jednou. Zahrnují se zde tedy finální produkty, které představují výrobky a služby prodané konečnému spotřebiteli či uživateli.

Hrubý domácí produkt lze vyčíslit třemi metodami:

- výrobní,
- výdajovou,
- důchodovou.

Výrobní metoda je založena na součtu přidaných hodnot. Přidaná hodnota je hodnota, kterou jednotliví výrobci postupně v průběhu výrobního procesu přidávají svým úsilím k hodnotě nakupovaných vstupů (např. surovin, polotovarů, služeb).

Výdajová metoda měří národněhospodářský produkt nepřímo. Jedná se o sečtení výdajů domácností (C), podniků (I), vlády (G) a zahraničních subjektů na nákup výrobků a služeb (NX) vyprodukovaných v dané zemi v daném roce dle následujícího vzorce (4.1).

$$HDP = C + I + G + NX \quad (4.1)$$

Důchodová metoda vychází z důchodů (příjmů) ekonomických subjektů, které jim plynou za poskytnutí služeb výrobních faktorů, jež tyto subjekty vlastní a které jsou k produkci výrobků a služeb nezbytné. Jedná se o důchody v podobě mezd, úroků, zisků, renty, příjmů ze samozaměstnání.

4.1.2.2 Míra inflace

Inflace je definovaná jako zvyšování cenové hladiny, které má za následek snižování kupní síly peněz. Míra inflace se rovná procentní změně cenového indexu za určité období. Vypočítá se podle vzorce jako 4.2 rozdíl cenového indexu běžného a základního období děleno cenovým indexem základního období (CPI_{t-1}) a vynásobeným stem.

$$\begin{aligned} & \text{míra inflace} \\ &= \frac{\text{cenový index běžného období} - \text{cenový index základního období}}{\text{cenový index běžného období}} \times 100 \quad (4.2) \end{aligned}$$

Index spotřebitelský cen (CPI) znázorňuje změnu cen výrobků a služeb, které kupují domácnosti. Měření vývoje cenové hladiny pomocí spotřebitelského indexu je založeno na srovnávání nákladů na nákup typického spotřebního koše výrobků a služeb ve dvou srovnávaných obdobích podle vzorce (4.3). Spotřební koš je soubor výrobků a služeb spotřebovaných typickou domácností. Pokud je hodnota tohoto indexu větší než 100, znamená to, že došlo k vzestupu cenové hladiny a probíhá inflace.

$$CPI = \frac{\text{hodnota daného spotřebního koše v cenách běžného roku}}{\text{hodnota daného spotřebního koše v cenách základního roku}} \times 100 \quad (4.3)$$

4.1.2.3 Míra nezaměstnanosti

Z makroekonomického hlediska se nezaměstnanost týká obyvatel v produktivním věku, což je v období po ukončení povinné školní docházky do odchodu do důchod s ohledem na vyčleněné výjimky. Míra nezaměstnanosti se vypočítá jako podíl nezaměstnaných (N) k ekonomicky aktivnímu obyvatelstvu (EA) a vynásobené stem, viz vzorec (4.4). Nezaměstnaní jsou definováni jako obyvatelé bez zaměstnání, ale aktivně si ho hledají. Aktivní hledání zaměstnání znamená hlásit se v pravidelných a stanovených termínech na úřadu práce a být schopen nastoupit do zaměstnání v co nejkratší lhůtě. Ekonomicky aktivní obyvatelstvo tvoří zaměstnaní a nezaměstnaní. Skupiny lidí jako např. studenti, kteří se denním studiem připravují na budoucí povolání, lidé v domácnosti, kteří pečují malé děti či handicapované členy rodiny, zdravotně postižení, lidé, kteří ztratili naději na nalezení pracovního místa po dlouhé době, aj. se řadí do skupiny tzv. ekonomicky neaktivního obyvatelstva.

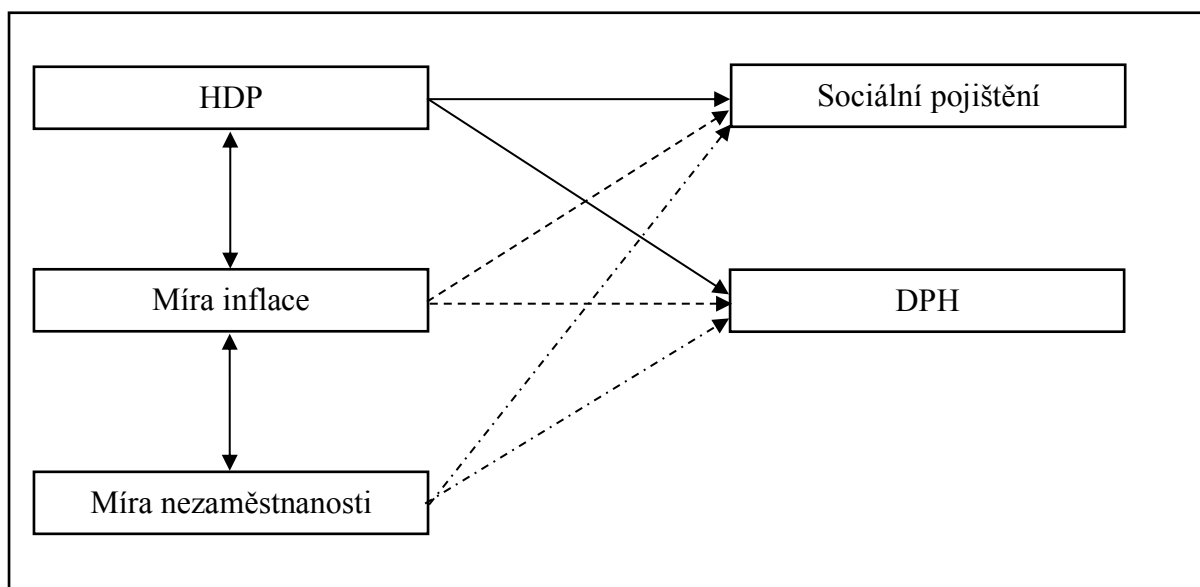
$$\text{míra nezaměstnanosti} = \frac{N}{EA} \times 100 \quad (4.4)$$

4.2 Vazby mezi sociálním pojištěním, DPH a vybranými makroekonomickými ukazateli

Schéma 4.1 znázorňuje vazby mezi sociálním pojištěním, DPH a vybranými makroekonomickými ukazateli, mezi které byly pro účely této práce vybrány: HDP, míra inflace a míra nezaměstnanosti, jelikož všechny tyto veličiny vzájemně působí na hospodářský cyklus a vývoj. Příčiny důsledků změn výše inkasa sociálního pojištění a daně z přidané hodnoty jsou HDP, míra inflace a míra nezaměstnanosti. Jednou z metod výpočtu HDP je metoda výdajová, viz vzorec (4.1) v podkapitole 4.1, která sčítá výdaje domácností, podniků, vlády a zahraničních subjektů na nákup výrobků a služeb vyprodukovaných v dané zemi v daném roce, a jestliže domácnosti, podniky, vláda či zahraniční subjekty vynakládají vyšší výdaje, lze jako důsledek očekávat také vyšší inkaso DPH, protože je prodáno více statků

a služeb. Zároveň lze očekávat také vyšší inkaso sociálního pojistného, jelikož tyto statky a služby mohou být tvořeny také lidskými faktory, které za svou práci dostávají mzdu, z níž je povinný odvod sociálního pojistného.

Schéma 4.1 Vazby mezi sociálním pojištěním, DPH a HDP, mírou inflace a mírou nezaměstnanosti

Zdroj: Vlastní zpracování.

4.3 Vstupní data

Vstupními daty jsou sociální pojištění, DPH, HDP, míra inflace a míra nezaměstnanosti za období 2012–2017, aby mohlo být zkoumáno pětileté období. V meziročních výpočtech je chápán rok 2012 jako rok základní, bazický. Vstupní data byla získána z dostupných statistik a to následovně:

- sociální pojištění – MFČR MONITOR státní pokladna,
- DPH – MFČR MONITOR státní pokladna,
- HDP – Český statistický úřad, viz. příloha č. 1,
- míra inflace – Český statistický úřad, příloha č. 1,
- míra nezaměstnanosti – Český statistický úřad, viz. příloha č. 1.

Následující Tab. 4.3 znázorňuje výši HDP, míry inflace a míry nezaměstnanosti ve sledovaném období 2012–2017.

Tab. 4.3 Výše vybraných makroekonomických ukazatelů během období 2012–2017

Rok	HDP v mil.	Míra inflace	Míra nezaměstnanosti
2012	4 059 912 Kč	3,3 %	7,0 %
2013	4 098 128 Kč	1,4 %	7,0 %
2014	4 313 789 Kč	0,4 %	6,1 %
2015	4 595 783 Kč	0,3 %	5,0 %
2016	4 767 990 Kč	0,7 %	4,0 %
2017	5 047 267 Kč	2,5 %	2,9 %

Zdroj: Vlastní zpracování.

4.4 Metody komparace

Pro porovnání vybraných veličin byly použity řetězové indexy, bazické indexy a tempo růstu. **Řetězové indexy** se vypočítají podle následujícího vzorce (4.5) a definují o kolik procent se změnila sledovaná veličina v běžném období vzhledem k minulému období.

$$\text{řetězový index} = \frac{\text{hodnota běžného období}}{\text{hodnota minulého období}} \times 100 \quad (4.5)$$

Bazické indexy se vypočítají podle následujícího vzorce (4.6) a definují o kolik procent se změnila sledovaná veličina v běžném období vzhledem k základnímu období.

$$\text{bazický index} = \frac{\text{hodnota běžného období}}{\text{hodnota základního období}} \times 100 \quad (4.6)$$

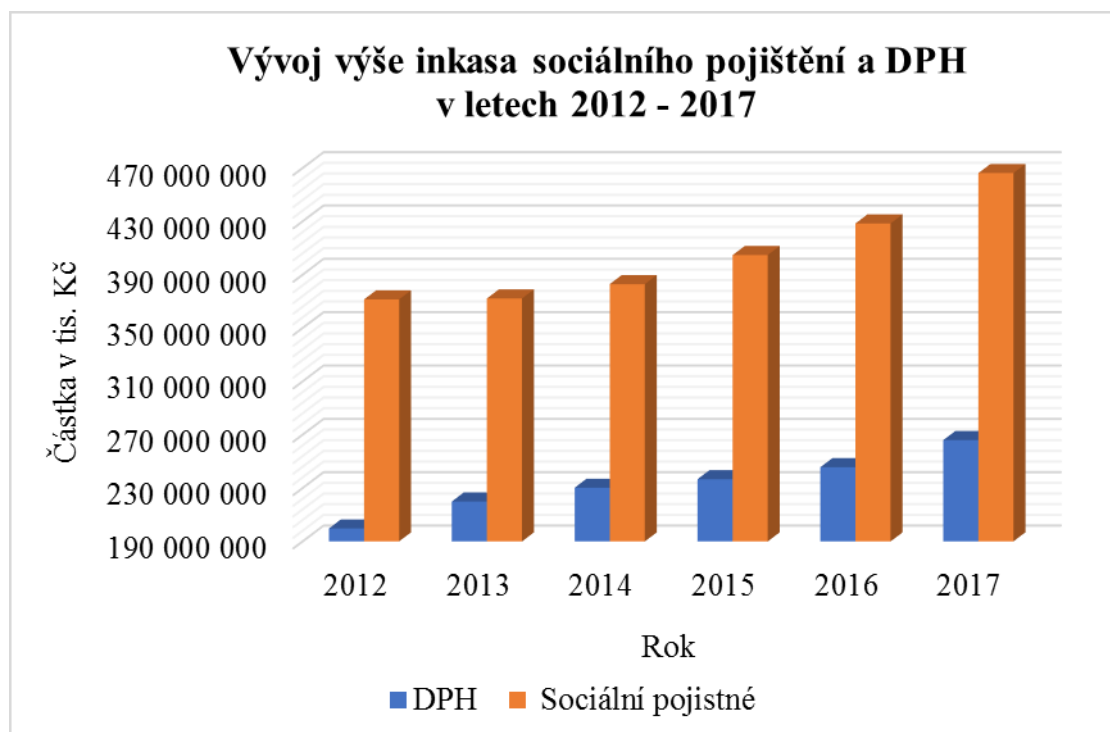
Tempo růstu se vypočítá podle následujícího vzorce (4.7) a definuje přírůstek či úbytek v běžném období vzhledem k předchozímu období.

$$\text{tempo růstu} = \frac{\text{hodnota běžného období} - \text{hodnota minulého období}}{\text{hodnota běžného období}} \times 100 \quad (4.7)$$

4.5 Vývoj výše inkasa sociálního pojištění a DPH

Výše inkasa sociálního pojištění i DPH do státního rozpočtu se každoročně zvyšuje, jak ilustruje následující Graf 4.3. Důvodem pozvolného růstu sociálního pojištění je mimo jiné například každoroční růst průměrné mzdy či zákonné navyšování minimální mzdy. Mezi faktory vyššího příjmu z DPH patří vyšší objem prodané produkce, zavedení kontrolního hlášení a elektronické evidence tržeb.

Graf 4.3 Vývoj výše inkasa sociálního pojištění a DPH v období 2012–2017

Zdroj: Vlastní zpracování.

Následující Tab. 4.4 dokazuje každoroční přírůstky inkasa sociálního pojištění, ať už vůči předchozímu období, nebo k základnímu období, kterým je rok 2012. Je patrné, že vůči základnímu období, tj. roku 2012 je nárůst ve výši 25,51 %, zatímco meziroční nárůsty jsou ve výši 0,19 – 8,82 % a meziročně se zvyšují.

Tab. 4.4 Sociální pojištění – řetězové a bazické indexy, tempa růstu v období 2013–2017

Rok	Řetězový index	Tempo růstu vzhledem k předchozímu období	Bazický index	Tempo růstu vzhledem k základnímu období
2013	100,19 %	0,19 %	100,19 %	0,19 %
2014	102,89 %	2,89 %	103,08 %	3,08 %
2015	105,70 %	5,70 %	108,96 %	8,96 %
2016	105,86 %	5,86 %	115,34 %	15,34 %
2017	108,82 %	8,82 %	125,51 %	25,51 %

Zdroj: Vlastní zpracování.

V Tab. 4.5 jsou vyčísleny v tis. Kč meziroční přírůstky sociálního pojištění během let 2013–2017 vzhledem k základnímu roku 2012.

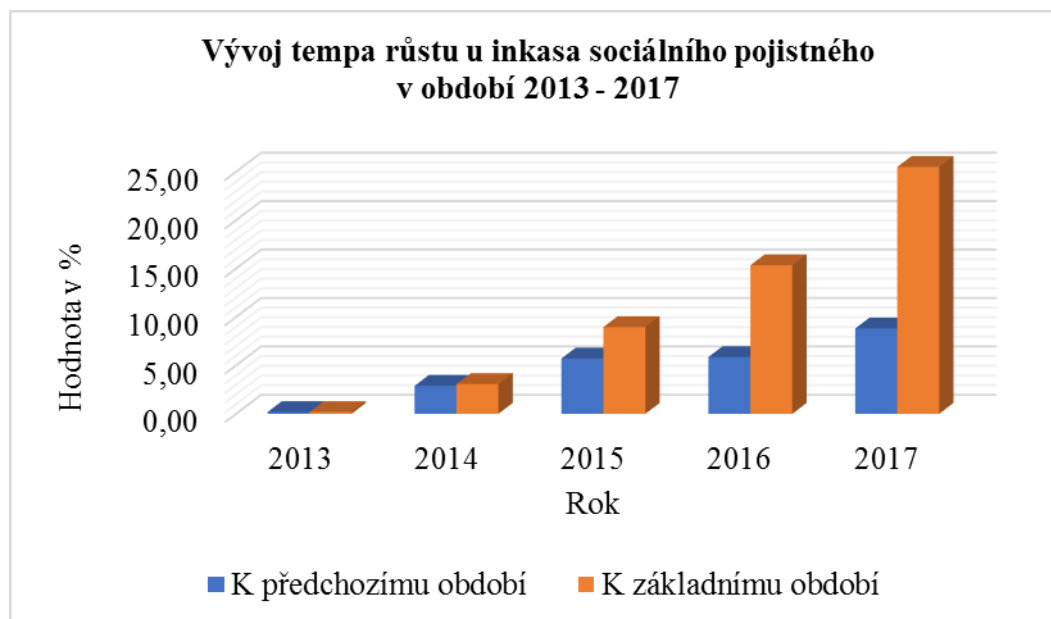
Tab. 4.5 Výše inkasa sociálního pojištění a meziročních přírůstků v období 2013–2017

Rok	Částka v tis.	Meziroční přírůstek v tis.
2012	371 498 020 Kč	x
2013	372 188 905 Kč	690 885 Kč
2014	382 928 190 Kč	10 739 285 Kč
2015	404 768 759 Kč	21 840 569 Kč
2016	428 471 665 Kč	23 702 906 Kč
2017	466 255 969 Kč	37 784 304 Kč

Zdroj: Vlastní zpracování.

Následující Graf 4.4 ilustruje vývoj tempa růstu u inkasa sociálního pojištění vzhledem k přechozímu období a vůči základnímu období.

Graf 4.4 Vývoj tempa růstu u inkasa sociálního pojištění v období 2013–2017

Zdroj: Vlastní zpracování.

Tab. 4.6 dokazuje pravidelné přírůstky inkasa DPH prostřednictvím řetězový indexů, bazických indexů a tempa růstu v období 2012–2017. Vzhledem k základnímu období, tj. roku 2012 je patrný nárůst DPH o 33,17 %, zatímco vůči předchozím obdobím je nárůst ve výši 2,77 – 10,14 %.

Tab. 4.6 DPH – řetězové a bazické indexy, tempa růstu v období 2013–2017

Rok	Řetězový index	Tempo růstu vzhledem k předchozímu období	Bazický index	Tempo růstu vzhledem k základnímu období
2013	110,14	10,14	110,14	10,14
2014	104,67	4,67	115,29	15,29
2015	102,77	2,77	118,49	18,49
2016	103,82	3,82	123,02	23,02
2017	108,25	8,25	133,17	33,17

Zdroj: Vlastní zpracování.

V Tab. 4.5 jsou vyčísleny meziroční přírůstky DPH během let 2013–2017 vzhledem k základnímu roku 2012. Největší přírůstky jsou patrné v roce 2013 ve výši 20 250 0002 tis. Kč a v roce 2017 ve výši 20 277 974 tis. Kč.

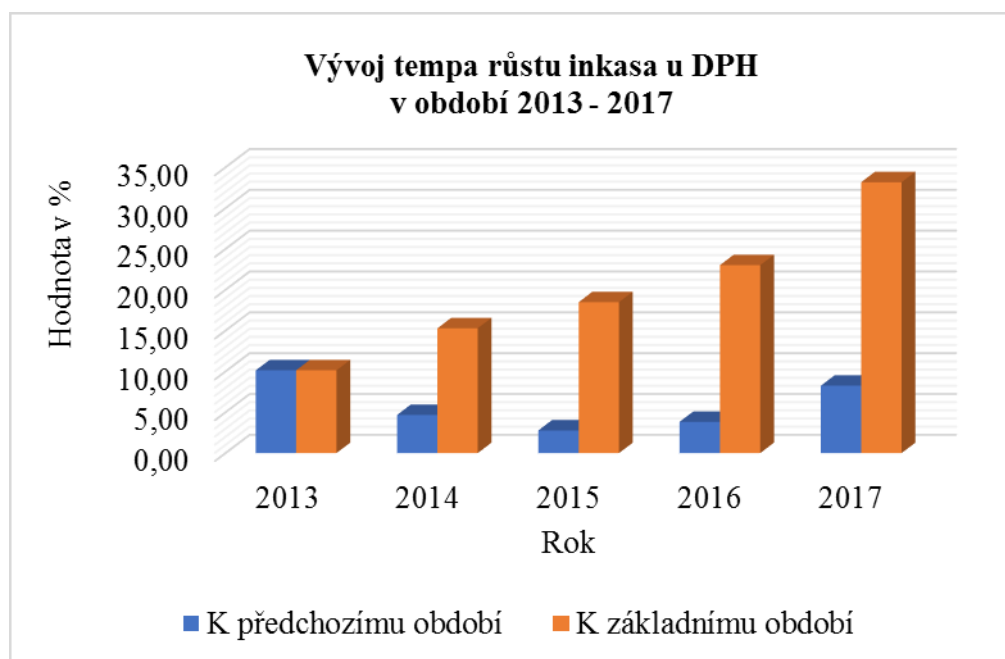
Tab. 4.7 Výše inkasa DPH a meziročních přírůstků v období 2013–2017

Rok	Částka v tis.	Meziroční přírůstek v tis.
2012	199 714 500 Kč	x
2013	219 964 502 Kč	20 250 002 Kč
2014	230 245 259 Kč	10 280 757 Kč
2015	236 632 441 Kč	6 387 182 Kč
2016	245 679 922 Kč	9 047 481 Kč
2017	265 957 896 Kč	20 277 974 Kč

Zdroj: Vlastní zpracování.

Následující Graf 4.5 znázorňuje vývoj tempa růstu inkasa DPH ve zkoumaném období.

Graf 4.5 Vývoj tempa růstu inkasa u DPH v období 2013–2017

Zdroj: Vlastní zpracování.

4.6 Komparace inkasa sociálního pojištění a DPH vzhledem k HDP

Hrubý domácí produkt určuje výkonnost ekonomiky státu a tato výkonnost se stále zvyšuje. V porovnání se základním obdobím, tj. rokem 2012 je nárůst o 24,32 %, což je patrné z Tab. 4.8. Největší meziroční přírůstek byl v roce 2015 ve výši 6,54 %.

Tab. 4.8 HDP – řetězové a bazické indexy, tempa růstu v období 2013–2017

Rok	Řetězový index	Tempo růstu vzhledem k předchozímu období	Bazický index	Tempo růstu vzhledem k základnímu období
2013	100,94 %	0,94 %	100,94 %	0,94 %
2014	105,26 %	5,26 %	106,25 %	6,25 %
2015	106,54 %	6,54 %	113,20 %	13,20 %
2016	103,75 %	3,75 %	117,44 %	17,44 %
2017	105,86 %	5,86 %	124,32 %	24,32 %

Zdroj: Vlastní zpracování.

V Tab. 4.9 je vyčíslen největší meziroční přírůstek HDP v roce 2015 na 281 994 mil. Kč.

Tab. 4.9 HDP a meziroční přírůstky v období 2013–2017

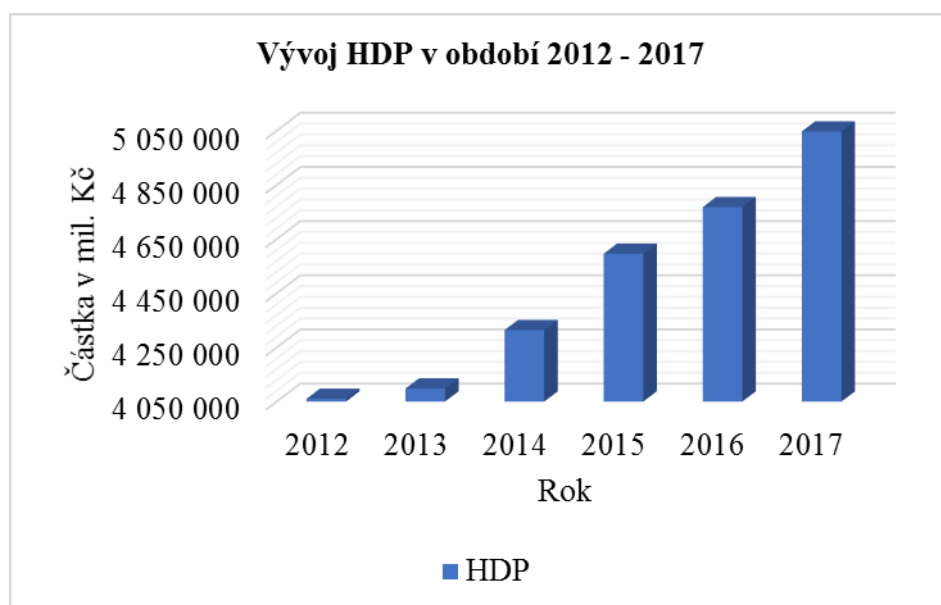
Rok	Částka v mil.	Meziroční přírůstek v mil.
2012	4 059 912 Kč	0 Kč
2013	4 098 128 Kč	38 216 Kč
2014	4 313 789 Kč	215 661 Kč
2015	4 595 783 Kč	281 994 Kč
2016	4 767 990 Kč	172 207 Kč
2017	5 047 267 Kč	279 277 Kč

Zdroj: Vlastní zpracování.

Následující Graf 4.6 ilustruje růst výše HDP. Od roku 2012, kdy HDP činilo 4 059 912 mil. Kč, tj. 386 317 Kč HDP na obyvatele do výše 5 047 267 mil. Kč, tj. 476 628 Kč HDP na obyvatele v roce 2017.⁴⁶

⁴⁶ Hlavní makroekonomické ukazatele. Tab. hlavní makroekonomické ukazatele [online]. [cit. 2019-03-10]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/hmu_cr.

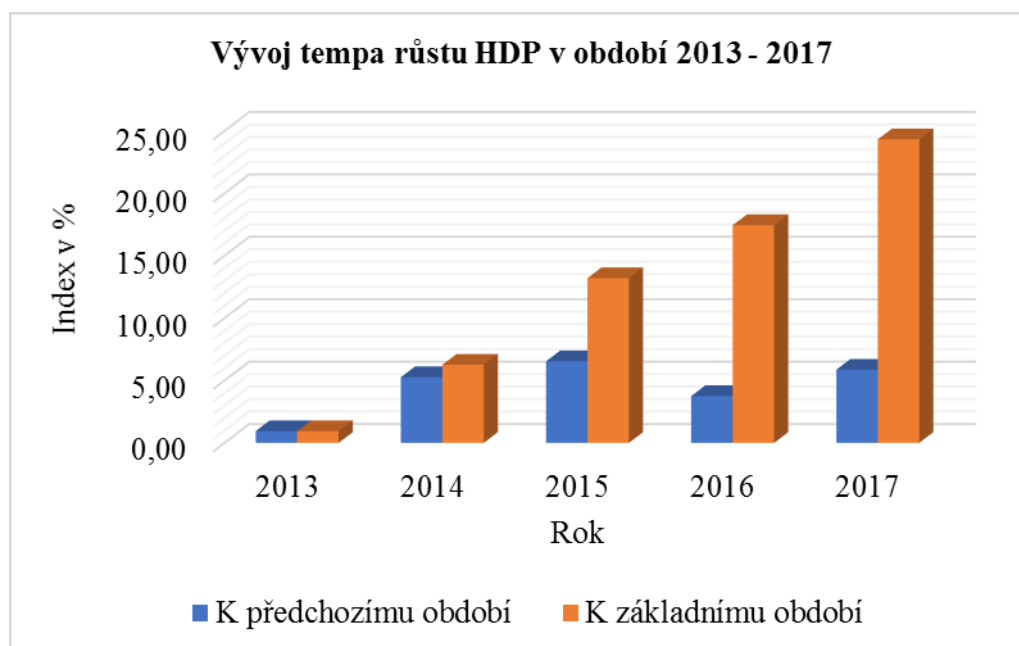
Graf 4.6 Vývoj výše HDP v období 2012–2017

Zdroj: Vlastní zpracování.

Přírůstky vůči základnímu období, roku 2012 jsou znatelné dle Grafu 4.7, avšak meziročně vzhledem k předchozímu období jsou v roce 2016 a 2017 znatelné výkyvy, kdy se tempo růstu zpomalilo.

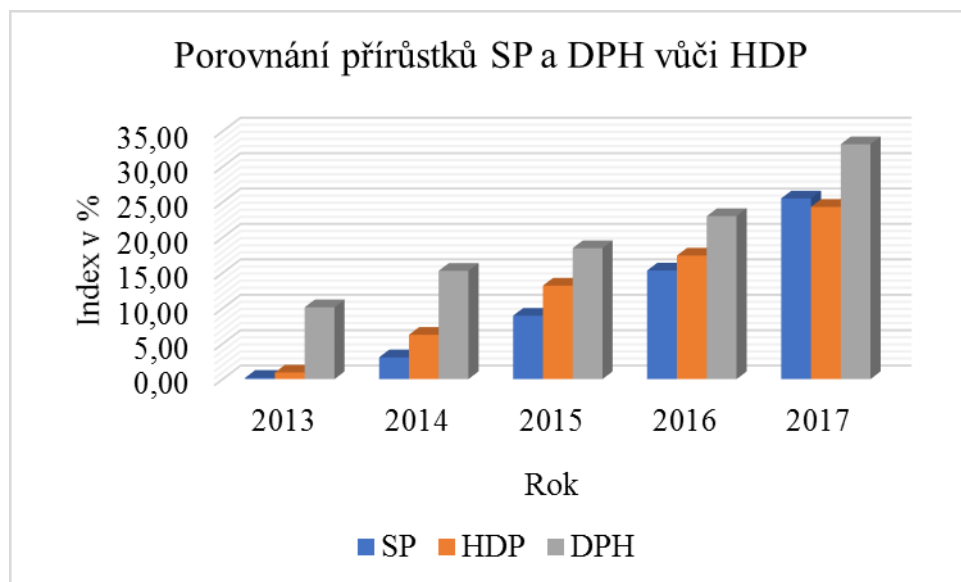
Graf 4.7 Vývoj tempa růstu HDP v období 2013–2017

Zdroj: Vlastní zpracování.

Ve sledovaném období, dle Grafu 4.8, lze potvrdit zkoumanou otázku, zda růst HDP způsobuje růst inkasa sociálního pojištění a DPH do státního rozpočtu. S růstem HDP roste inkaso sociálního pojištění a DPH vzhledem k základnímu období. Inkaso DPH má rychlejší tempo růstu než inkaso sociálního pojištění.

Graf 4.8 Porovnání tempa růstu sociálního pojištění a DPH k HDP, vzhledem k základnímu období

Zdroj: Vlastní zpracování.

4.7 Komparace inkasa sociálního pojištění a DPH vzhledem k míře inflace

Míra inflace je makroekonomický ukazatel, který znázorňuje růst cenové hladiny. Předmětem zkoumání je, zda míra inflace v rozmezí 0,3 % – 3,3 % výrazně neovlivňuje vývoj inkasa sociálního pojištění a DPH do státního rozpočtu. Dle Tab. 4.10 se vzhledem k základnímu období, tj. roku 2012 tempo růstu snižuje. Vznikají meziroční úbytky vůči předchozímu období, a to v roce 2013, 2014 a 2015. Meziroční přírůstky jsou pak v roce 2016 a 2017, dle Tab. 4.12 v roce 2016 o 0,4 % a v roce 2017 o 1,8 %.

Tab. 4.10 Míra inflace – řetězové a bazické indexy a tempa růstu v období 2012–2017

Rok	Řetězový index	Tempo růstu vzhledem k předchozímu období	Bazický index	Tempo růstu vzhledem k základnímu období
2013	42,42 %	-57,58 %	42,42 %	-57,58 %
2014	28,57 %	-71,43 %	12,12 %	-87,88 %
2015	75,00 %	-25,00 %	9,09 %	-90,91 %
2016	233,33 %	133,33 %	21,21 %	-78,79 %
2017	357,14 %	257,14 %	75,76 %	-24,24 %

Zdroj: Vlastní zpracování.

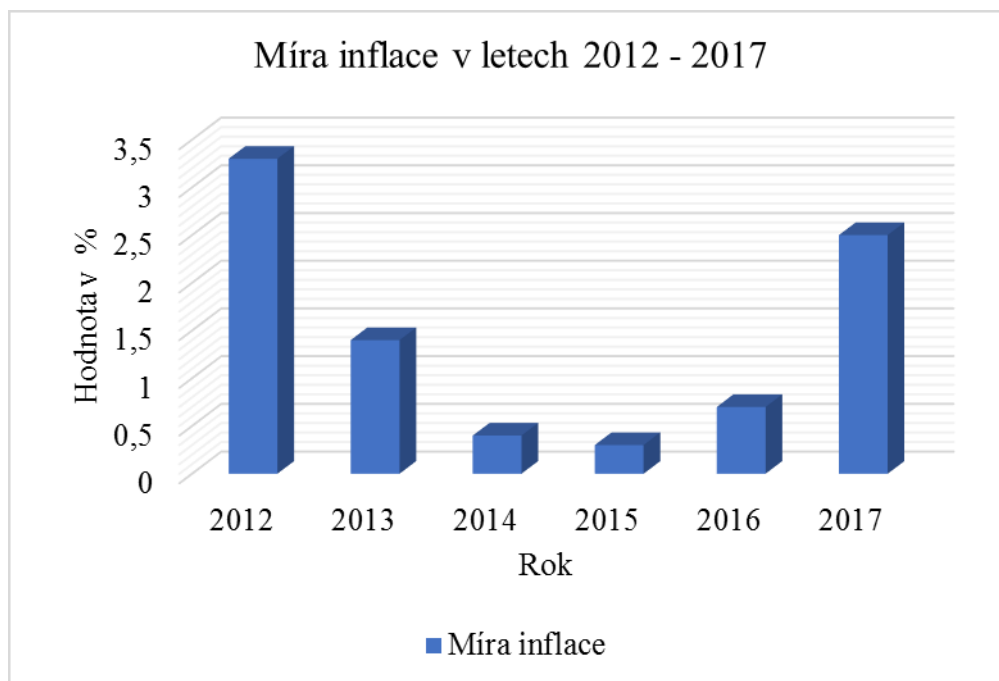
Tab. 4.11 Míra inflace a meziroční přírůstky v období 2013–2017

Rok	Míra inflace	Meziroční přírůstek
2012	3,30 %	x
2013	1,40 %	-1,90 %
2014	0,40 %	-1,00 %
2015	0,30 %	-0,10 %
2016	0,70 %	0,40 %
2017	2,50 %	1,80 %

Zdroj: Vlastní zpracování.

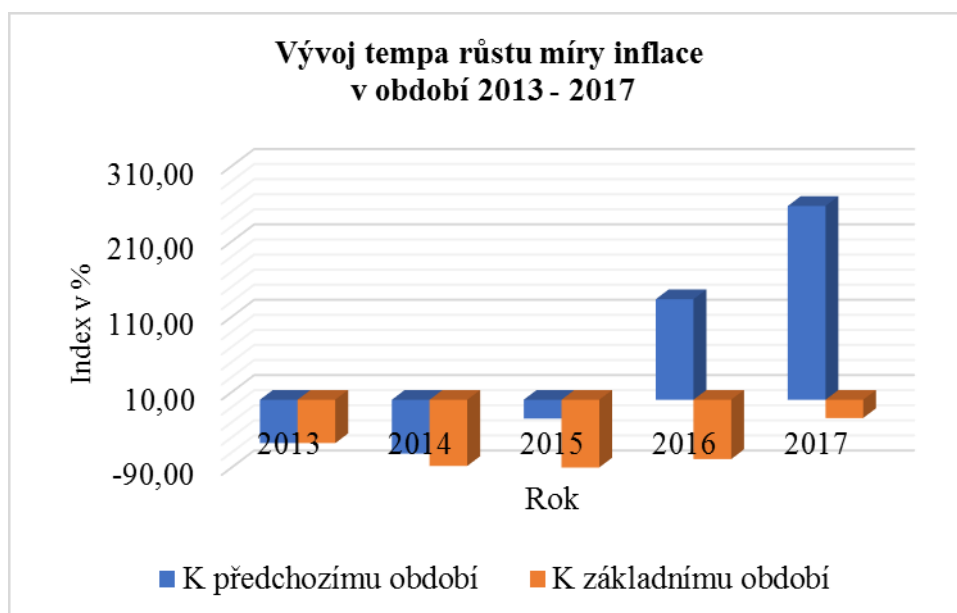
Tab. 4.13 ilustruje vývoj výše míry inflace v letech 2012–2017 a Graf 4.10 znázorňuje vývoj tempa růstu v období 2013–2017.

Graf 4.9 Vývoj výše míry inflace v letech 2012–2017

Zdroj: Vlastní zpracování.

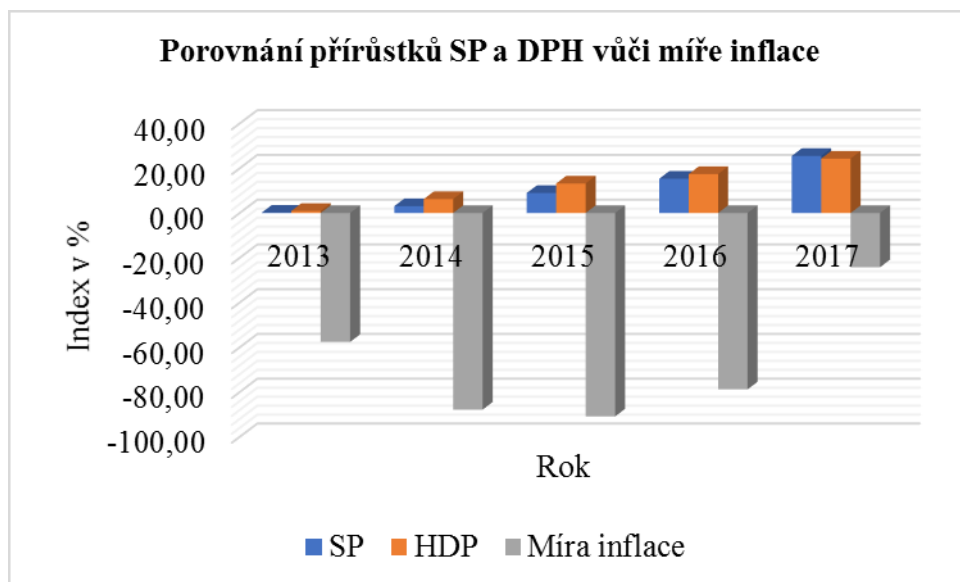
Graf 4.10 Vývoj tempa růstu míry inflace v období 2013–2017

Zdroj: Vlastní zpracování.

Dle Grafu 4.11 lze souhlasit s tvrzením, že míra inflace v rozmezí 0,3 % – 3,3 % výrazně neovlivňuje vývoj inkasa sociálního pojištění a DPH do státního rozpočtu, neboť tempo růstu sociálního pojištění a DPH roste, bez ohledu na to, že tempo růstu míry inflace vzhledem k základnímu období je záporné.

Graf 4.11 *Porovnání tempa růstu sociálního pojištění a DPH k míře inflace, vzhledem k základnímu období*

Zdroj: Vlastní zpracování.

4.8 Komparace inkasa sociálního pojištění a DPH vzhledem k míře nezaměstnanosti

Míra nezaměstnanosti vypovídá o situaci na trhu práce. V současné době dle aktuálních mezinárodně srovnatelných dat má ČR stále nejnižší míru nezaměstnanosti nejen mezi zeměmi Evropské unie, ale také v rámci zemí organizace OECD. Z těchto zemí vykazuje srovnatelnou, byť o něco vyšší míru nezaměstnanosti už jen Japonsko a Island.⁴⁷

Zde je řešena otázka, zda snižování míry nezaměstnanosti způsobuje růst inkasa sociálního pojištění a DPH do státního rozpočtu. Podle Tab. 4.14 se vzhledem k základnímu období, tj. k roku 2012 tempo růstu míry nezaměstnanosti snižuje. Tempo růstu se snižuje i meziročně vzhledem k předchozím obdobím. V roce 2012 činila výše míry nezaměstnanosti 7 %, v roce 2017 činí 2,9 %, což je o 4,1 procentních bodů méně.

⁴⁷ Měšec. *Míra nezaměstnanosti je nejnižší od 90 let*, další pokles už se neočekává[online]. [cit. 2019-03-10] Dostupné z: <https://www.mesec.cz/aktuality/mira-nezaměstnanosti-je-nejnizsi-od-90-let-dalsi-pokles-uz-se-neocekava/>.

Tab. 4.12 Míra nezaměstnanosti – řetězové a bazické indexy a tempa růstu v období 2012–2017

Rok	Řetězový index	Tempo růstu vzhledem k předchozímu období	Bazický index	Tempo růstu vzhledem k základnímu období
2013	100,00 %	0,00 %	100,00 %	0,00 %
2014	87,14 %	-12,86 %	87,14 %	-12,86 %
2015	82,75 %	-17,25 %	72,11 %	-27,89 %
2016	79,24 %	-20,76 %	57,14 %	-42,86 %
2017	72,50 %	-27,50 %	41,43 %	-58,57 %

Zdroj: Vlastní zpracování.

Meziroční přírůstky míry nezaměstnanosti jsou uvedeny v Tab. 4.15, přičemž v roce 2013 vůči roku 2012 zůstala míra nezaměstnanosti beze změny. Postupně pak od roku 2014 klesala meziročně o 0,9 - 1,10 %.

Tab. 4.13 Míra nezaměstnanosti a meziroční přírůstky v období 2013–2017

Rok	Míra nezaměstnanosti	Meziroční přírůstek
2012	7,00	x
2013	7,00	0,00
2014	6,10	-0,90
2015	5,05	-1,05
2016	4,00	-1,05
2017	2,90	-1,10

Zdroj: Vlastní zpracování.

V Grafu 4.12 je pozorovatelné, že míra nezaměstnanosti má klesající tendenci.

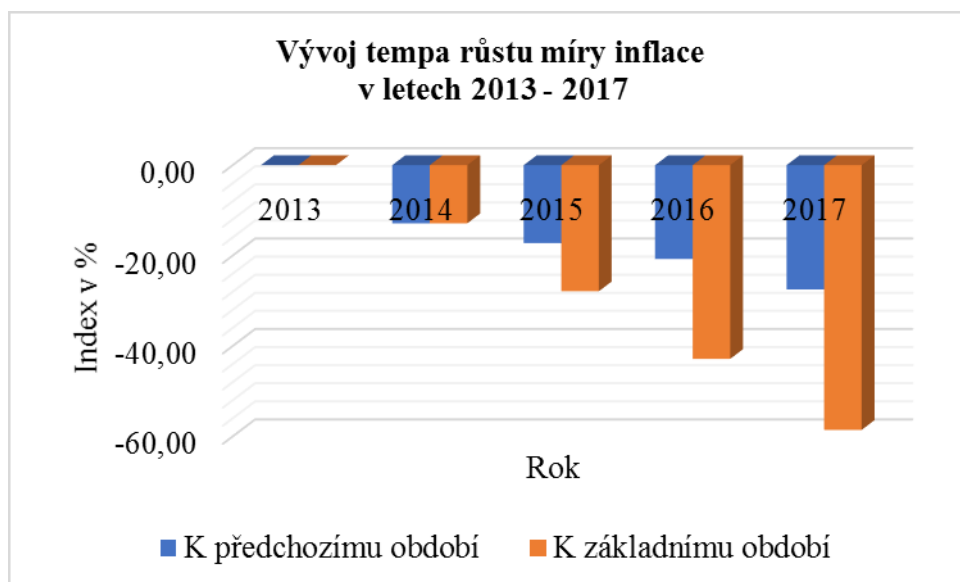
Graf 4.12 Vývoj výše míry nezaměstnanosti v letech 2012–2017

Zdroj: Vlastní zpracování.

V Grafu 4.13 jsou ilustrovány meziroční úbytky tempa růstu vzhledem k předešlému období i klesající tempo růstu vzhledem k základnímu období, tj. roku 2012.

Graf 4.13 Vývoj tempa růstu míry nezaměstnanosti v období 2013–2017

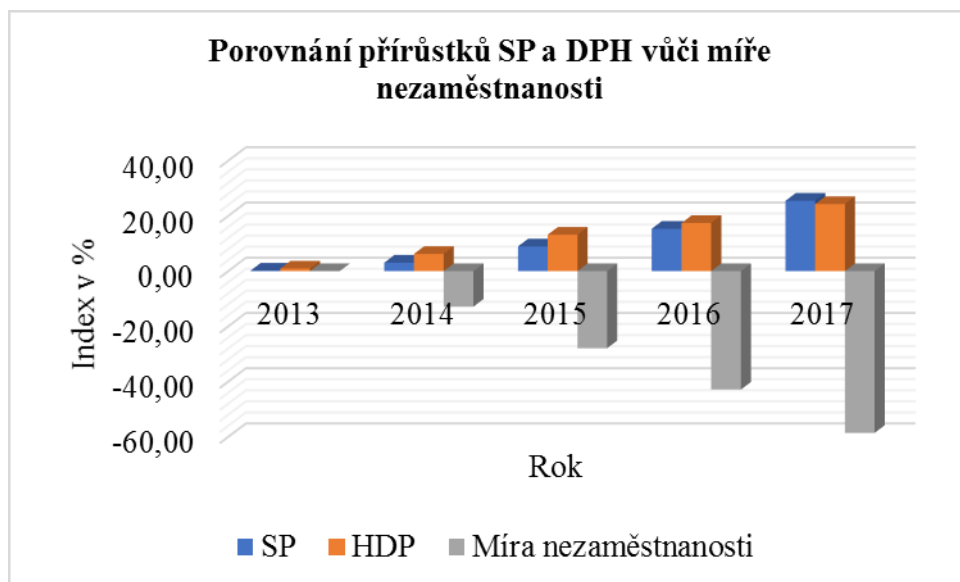

Zdroj: Vlastní zpracování.

Dle Grafu 4.14 je patrný růst inkasa sociálního pojištění a růst inkasa DPH se stále se snižující mírou nezaměstnanosti. Více zaměstnaných společně se svými zaměstnavateli odvádí

do státního rozpočtu povinné odvody na sociální pojištění. Zároveň lze předpokládat, že při nižší míře nezaměstnanosti lidé generují větší příjmy, firmy větší zisky atd. a z větších obrátů je tvořena větší DPH. Tvrzení, zda snižující se míra nezaměstnanosti má vliv na inkaso sociálního pojištění a DPH lze během období 2012–2017 potvrdit.

Graf 4.14 Porovnání tempa růstu sociálního pojištění a DPH k míře nezaměstnanosti, vzhledem k základnímu období

Zdroj: Vlastní zpracování.

4.9 Dílčí závěr

Čtvrtá kapitola byla věnována analýze inkasa sociálního pojištění a DPH v období 2012–2017, přičemž v úvodu kapitoly byly uvedeny výzkumné otázky. V jednotlivých podkapitolách jsou popsány jednotlivé použité pojmy jako státní rozpočet a využití makroekonomické ukazatele – hrubý domácí produkt, míra inflace, míra nezaměstnanosti, vazby mezi sociálním pojištěním, DPH a vybranými makroekonomickými ukazateli, vstupní data, dále je popsána metoda komparace, při které byly použity řetězové indexy, bazické indexy a tempo růstu. Blíže definován je vývoj sociálního pojištění a DPH v období 2012–2017. Analýzy jsou provedeny v dalších podkapitolách, komparace inkasa sociálního pojištění a DPH vzhledem k HDP, komparace inkasa sociálního pojištění a DPH vzhledem k míře inflace a komparace inkasa sociálního pojištění a DPH vzhledem k míře nezaměstnanosti.

5 Závěr

Cílem diplomové práce byla komparace inkasa sociálního pojištění a daně z přidané hodnoty ve vztahu k vybraným makroekonomickým ukazatelům, mezi které byly vybrány makroekonomické ukazatele hrubý domácí produkt, míra inflace a míra nezaměstnanosti.

V první části této práce byla provedena deskripce sociálního pojištění. V jednotlivých podkapitolách byly objasněny důvody vzniku sociálního pojištění, právní úprava, rozdělení systému sociálního pojištění a bylo definováno sociální pojištění jako odvod daňového charakteru, princip fungování systému sociálního zabezpečení, výpočty sociálního pojištění z pohledu zaměstnavatele, zaměstnance a OSVČ. V závěru kapitoly bylo sociální pojištění definováno jako příjmová i výdajová položka státního rozpočtu.

V druhé části byla vysvětlena problematika DPH. Byla popsána historie, harmonizace, mechanismus fungování DPH a byly objasněny základní pojmy jako předmět daně, daňové subjekty, výpočet daně z přidané hodnoty, osvobozené plnění či správa daně, do níž spadá daňové přiznání, kontrolní hlášení, souhrnné hlášení či ověření plátců DPH. Závěr kapitoly se zabýval DPH jako položkou státního rozpočtu.

V poslední části byly v úvodu definovány vazby mezi sociálním pojištěním, DPH a HDP, mírou inflace a mírou nezaměstnanosti. Vstupní data byla použita zejména z MFČR a Českého statistického úřadu. Následovala analýza a komparace inkasa sociálního pojištění a daně z přidané hodnoty vzhledem k HDP, vzhledem k míře inflace a vzhledem k míře nezaměstnanosti, přičemž v úvodu této části byly položeny tři výzkumné otázky, které byly předmětem zkoumání. Kapitola mimo jiné obsahuje analýzu vývoje výše inkasa sociálního pojištění a DPH v posledních pěti zjištěných letech (2013–2017), přičemž údaje za rok 2018 v době zpracování této práce nebyly dostupné.

Jako výsledek analýzy a komparace, která byla provedena prostřednictvím bazických indexů, řetězových indexů a tempa růstu s grafickým zobrazením byly zjištěny odpovědi na výzkumné otázky, přičemž byla potvrzena tato tvrzení: růst HDP způsobuje růst inkasa sociálního pojištění a DPH do státního rozpočtu, míra inflace v rozmezí 0,3 % – 3,3 % výrazně neovlivňuje vývoj inkasa sociálního pojištění a DPH do státního rozpočtu a snižování míry nezaměstnanosti způsobuje růst inkasa sociálního pojištění a DPH do státního rozpočtu.

Při tvorbě diplomové práce byly použity platné právní předpisy k 31. 12. 2018.

Seznam použité literatury

Odborná literatura

BRČÁK, Josef, Bohuslav SEKERKA, Lucie SEVEROVÁ a Dana STARÁ. *Makroekonomie: makroekonomický přehled*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2018. ISBN 978-80-7380-708-5.

BRYCHTA, Ivan, Marie HAJŠMANOVÁ, Petr KAMENÍK a Vít LEDERER. *Tabulky a informace pro daně a podnikání 2018*. 14. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2018. ISBN 978-80-7552-987-9.

DUŠEK, Jiří. *DPH 2018: zákon s přehledy*. 15. vyd. Praha: Grada Publishing, 2018. ISBN 978-80-271-0865-7.

HINDLS, Richard, Markéta ARLTOVÁ, Stanislava HRONOVÁ, Ivana MALÁ, Luboš MAREK, Iva PECÁKOVÁ a Hana ŘEZANKOVÁ. *Statistika v ekonomii*. Průhonice: Professional Publishing, 2018. ISBN 978-80-88260-09-7.

JAMES, Simon and Christopher NOBES. *The Economics of Taxation. Principles, Policy and Practice*. 17th ed. Birmingham: Fiscal Publications, 2017. ISBN 978-1-906201-35-7.

KUBÁTOVÁ, Květa. *Daňová teorie a politika*. 6. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2015. ISBN 978-80-7478-841-3.

KUNEŠ, Zdeněk a Zdeněk VONDRÁK. *Abeceda DPH 2018*. 5. vyd. Olomouc: Nakladatelství ANAG, 2018. Daně. ISBN 978-80-7554-134-5.

ŠIROKÝ, Jan. *Základy daňové teorie s praktickými příklady*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2015. ISBN 978-80-7478-785-0

ŠTANGOVÁ, Věra a Roman LANG. *Právo sociálního zabezpečení v bodech s příklady*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2018. ISBN 978-80-7380-700-9.

VANČUROVÁ, Alena a Lenka LÁCHOVÁ. *Daňový systém ČR 2018*. 14. vyd. Praha: 1. VOX, 2018. ISBN 978-80-87480-63-2.

ŽENÍŠKOVÁ, Marta. *Pojistné na sociální zabezpečení: zaměstnavatelů, zaměstnanců, OSVČ, dobrovolně důchodově pojištěných s komentářem a příklady k 1. 1. 2016*. 7. vyd. Olomouc: Nakladatelství ANAG, 2016. ISBN 978-80-7263-998-4.

Právní předpisy

Zákon č. 235/2004 Sb., o dani z přidané hodnoty, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 457/2016 Sb., o státním rozpočtu České republiky na rok 2017.

Zákon č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 589/1992 Sb., o pojistném na sociální zabezpečení na státní politiku zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů.

Internetové zdroje

Alvara. *2019 European Union VAT rates* [online]. [cit. 2019-02-01]. Dostupné z: <https://www.avalara.com/vatlive/en/vat-rates/european-vat-rates.html>

Česká správa sociálního zabezpečení. *80 let sociálního pojištění* [online]. [cit. 2018-11-04]. Dostupné z: https://www.cssz.cz/stranky/konference-80let/brozura_c.pdf

Český statistický úřad. *Hlavní makroekonomické ukazatele*. [online]. [cit. 2019-03-09]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/hmu_cr

Hlavní makroekonomické ukazatele. *Tab. hlavní makroekonomické ukazatele* [online]. [cit. 2019-03-10]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/hmu_cr

Měšec. *Míra nezaměstnanosti je nejnižší od 90 let, další pokles už se neočekává* [online]. [cit. 2019-03-10] Dostupné z: <https://www.mesec.cz/aktuality/mira-nezamestnanosti-je-nejnizsi-od-90-let-dalsi-pokles-uz-se-neocekava/>

Ministerstvo financí České republiky. *Státní rozpočet*. [online]. [cit. 2019-03-09]. Dostupné z: <https://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/statni-rozpocet>

Zdravotní pojišťovny. *Ministerstvo zdravotnictví České republiky* [online]. [cit. 2018-12-11]. Dostupné z: http://www.mzcr.cz/KvalitaABezpecí/obsah/zdravotni-pojistovny_3307_29.html

Seznam zkratek

DPFO	Daň z příjmů fyzických osob
GFŘ	Generální finanční ředitelství
JČS	jiný členský stát Evropské unie
MFČR	Ministerstvo financí České republiky
MPSV	Ministerstvo práce a sociálních věcí
OSVČ	osoba samostatně výdělečně činná

Prohlášení o využití výsledků diplomové práce

Prohlašuji, že

- jsem byla seznámena s tím, že na mou diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. – autorský zákon, zejména § 35 – užití díla v rámci občanských a náboženských obřadů, v rámci školních představení a užití díla školního a § 60 – školní dílo;

- beru na vědomí, že Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava (dále jen VŠB-TUO) má právo nevýdělečně, ke své vnitřní potřebě, diplomovou práci užít (§ 35 odst. 3);

- souhlasím s tím, že diplomová práce bude v elektronické podobě archivována v Ústřední knihovně VŠB-TUO a jeden výtisk bude uložen u vedoucího diplomové práce. Souhlasím s tím, že bibliografické údaje o diplomové práci budou zveřejněny v informačním systému VŠB-TUO;

- bylo sjednáno, že s VŠB-TUO, v případě zájmu z její strany, uzavřu licenční smlouvu s oprávněním užít dílo v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;

- bylo sjednáno, že užít své dílo, diplomovou práci, nebo poskytnout licenci k jejímu využití mohou jen se souhlasem VŠB-TUO, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly VŠB-TUO na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše).

V Ostravě dne 26. 4. 2019.

.....*Tereza Kvitová*.....

Bc. Tereza Kvitová

Seznam příloh

Příloha č. 1 - Hlavní makroekonomické ukazatele České republiky

Příloha č. 2 - Výpočet HDP výdajovou metodou (běžné ceny)

Příloha č. 3 – Výpočet HDP důchodovou metodou